

ANAYASA NEDİR?

Anayasa, devletin şeklini, işleyişini, yüksek organları ile temel hak ve özgürlükleri düzenleyen ana hukuk kaynağıdır.

Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz. (AY 11/2)

Maddi Anayasa/Şekli Anayasa Ayrımı

Maddi anlamda anayasa, devletin temel organlarının kuruluşunu ve işleyişini belirleyen hukuk kurallarının bütünü olarak tanımlanmaktadır.

Örn. Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir. (AY m. 8)

Şekli anlamda anayasa, normlar hiyerarsisinde en üst sırayı isgal eden, kanunlardan farklı ve daha zor bir usulle konulup değiştirilebilen hukuk kurallarının bütünü olarak tanımlanabilir.

Şekli anlamda anayasa da kuralın içeriği değil, **anayasa da yer alıp almadığı** önemlidir.

Türk Hukuku'nda şekli kriter geçerlidir. Bir kural, Anayasa'da yer alıyor ise, içeriğine bakılmaksızın Anayasal hüküm olarak bağlayıcıdır.

Örneğin; Orman köylüsünün korunması. (Anayasa m. 170) Kamulaştırma (Anayasa m. 46)

Asli Kurucu İktidar/Tali Kurucu İktidar

Bir devletin anayasasını yapma veya değiştirme, başka bir deyimle o devletin temel siyasi yapısını belirleme iktidarına "kurucu iktidar" veya "kuruculuk fonksiyonu" adı verilir.

Kurulmuş iktidar kurucu iktidarın anayasada belirlemiş olduğu sınırlar içerisinde devletin çeşitli hukuki yetkilerini kullanma iktidarındır. Kurucu iktidar da iki değişik durumda ortaya çıkabilir ve buna uygun olarak iki tür kurucu iktidardan söz edilebilir; Asli kurucu iktidar ve tali (türevsel) kurucu iktidar.

Asli kurucu iktidar bir ülkenin siyasi rejiminde ihtilal, hükümet darbesi, ülkenin parçalanması ve bunun gibi durumlardaki kesintiler nedeniyle bir hukuk boşluğunun doğması durumlarında ortaya çıkar.

Bu durumlarda fiili iktidarı elinde bulunduran sosyal güçler yeni rejimin anayasasını belirlerken kendilerini bağlayan hiçbir pozitif hukuk normu mevcut değildir. Bu anlamda asli kurucu iktidar sınırsız ve hukuk dışı bir olaydır. Bu iktidarın sınırsızlığı da şüphesiz sosyolojik anlamda değil sadece hukuki anlamdadır.

Tali kurucu iktidar ise bundan çok farklı olarak bir ülkenin anayasasının, **o anayasada belirlenmiş usüllere uyulmak suretiyle değiştirilmesidir.** Bu anlamda tali kurucu iktidar hukuken sınırlı bir iktidardır.

Hemen bütün yazılı anayasalar değiştirilmelerine ilişkin usülleri kendileri belirlemişlerdir. Gene hemen her yazılı anayasa hükümlerinin değiştirilmesini adi kanunların kabul veya değiştirilmelerindeki usüllerden daha farklı ve daha güçleştirici bir takım kurallara bağlı tutmuşlardır (sert anayasa sistemi).

Katı Anayasa/Yumuşak Anayasa

Değiştirilme usulüne göre Anayasalar katı ve yumuşak olarak ikiye ayrılmaktadır.

Katı Anayasa: Normal kanunlardan daha farklı organlarca ve daha zor usullerle değiştirilebilen anayasa olarak tanımlanabilir.

Yazısız (sözlü) anayasalar, nasıl nitelikleri gereği yumuşak iseler, yazılı anayasalar da aynı şekilde katıdırlar. Ancak, yazılı anayasa olduğu halde yumuşak anayasalar da mevcuttur. (1921 Anayasası)

Bir Anayasa'yı Katı Anayasa Olarak Nitelendirmede Esas Alınan Ölçütler

- Teklif Çoğunluğu
- Nitelikli Çoğunlukla Değiştirme Kuralı
- Halkoylamasının Öngörülmesi
- Değiştirilemeyecek Maddelerin Olması
- Anayasa'nın özel yetkilendirilmiş organlar tarafından yapılması.
- Anayasa değişikliklerinin -en az 48 arayla- iki kez görüşülmesi/ iki kez oylanması.

TÜRK ANAYASA HAREKETLERİ

Sened-i İttifak (1808), padişahın yetkilerinin sınırlandırıldığı ilk belge olması sebebiyle, ilk anayasacılık hareketi olarak kabul edilmektedir. Bu belge padişahın otoritesinin zayıfladığının göstergesidir. Nitekim II. Mahmut merkezi otoriteyi güçlendirince bu belgeyi tanımadı. Sened-i İttifak, Padişahın bir kısım yetkilerini Heyet-i Ayan ile paylaşmasını öngördüğü için ilk anayasacılık hareketi olarak adlandırılmıştır.

1876 Kanun i Esasi; ilk anayasamızdır. Kanun-i Esasi de iki meclisli bir sistem vardır. **Halk Meclisi** ve **Heyeti Ayan** olmak üzere iki meclisten oluşan meclisi Padişahın her zaman fesh yetkisi mevcuttu. Ağırlık padişahındı. Meclis millete değil Padişah a karşı sorumluydu.

1876 Anayasası resmen yürürlükten kaldırılmamış sadece fiilen uygulamadan kaldırılmıştır. **Kaldı ki 1921 Anayasası da Kanun-i Esasi nin 1921 Anayasasına aykırı olmayan hükümlerinin yürürlükte olduğunu düzenlemiştir.**

Dokunulmazlıklara, milletin temsili ilkesine, olağanüstü yönetim usullerine ve bazı üst düzey kamu görevlilerinin Yüce Divan da vargılanmasına ver veren ilk yazılı Anayasamız Kanun-i Esasidir.

23 Nisan 1920 yılında TBMM nin açılmasıyla birlikte TBMM kendi içerisinde bir YÜRÜTME oluşturmuş ve Anayasa tarihimizde İLK DEFA MECLİS HÜKÜMETİ SİSTEMİ UYGULANMAYA BAŞLANMIŞTIR.

1921 ANAYASASI

- Bu Anayasa da bir devlet başkanlığı makamı yoktur. (siyasal nedenlerden dolayı).
- En yeni en devrimci ilke **Milli Egemenlik** ilkesidir “**Egemenlik bila kayd u şart milletindir.**”
- Bakanları teker teker meclis seçti ve **güçler birliği** ve **Meclis Hükümeti** sistemi vardı. (İlk kez 1920 de uygulanmaya başlandı)
- **Bakanlar Kurulu meclise karşı sorumluydu** ve meclise karşı hiçbir hukuki silahları yoktu.
- Yasama ve yürütme erklerinin meclise ait olduğu bir meclis sistemi vardı. (kuvvetler birliği)
- **Bakanlar Kurulu nun kolektif sorumluluğu yoktur, her biri meclise karşı ayrı ayrı sorumludur.**
- **Temel hak ve hürriyetlerden ve yargıdan hiç söz etmemiştir.**
- Türk Anayasa tarihinin **TEK YUMUŞAK ANAYASASI**’dır. Anayasanın değiştirilmesi tıpkı bir kanunun değiştirilmesi gibidir.
- Saltanat ve hilafet Anayasa da çözüme kavuşturulmamıştır fakat daha sonra **30 Ekim 1922 tarihinde önce hilafet ve saltanat birbirinden ayrılmış** daha sonra da **1 Kasım 1922 de SALTANAT KALDIRILMIŞTIR.** (16 Mart 1920 tarihinden geçerli olmak üzere GEÇMİŞE DÖNÜK olarak kaldırılmıştır.)

BİRİNCİ T.B.M.M. 1 Nisan 1923 tarihinde seçimlerin yenilenmesine karar verdi ve 11 Ağustos 1923 te İKİNCİ DÖNEM TBMM çalışmalarına başladı.

Cumhuriyetin ilanı II. TBMM döneminde olmuştur.

29 Ekim 1923 te;

- Cumhuriyet ilan edildi, (**Cumhuriyet İkinci Dönem TBMM’nde ilan edildi**)
- Cumhurbaşkanlığı modeli ve bakanların seçiminde parlamenter rejime yaklaşıldı.
- **Cumhurbaşkanı meclis üyeleri arasından seçildi.**

1921 Anayasasında Yapılan 1923 DEĞİŞİKLİKLERİ

- Türkiye Devletinin **HÜKÜMET ŞEKLİ Cumhuriyet** olarak kabul edilmiştir. **Diğer Anayasalarımız DEVLET ŞEKLİ** olarak kabul etmektedir.
- Devletin dininin İslam olduğu ve dilinin Türkçe olduğu hükmü getirilmiştir. Cumhurbaşkanının meclis içinden seçimi ve bakanların Başbakan tarafından Meclis içinden seçilerek tamamının Cumhurbaşkanı tarafından MECLİSİN ONAYINA SUNULMASI hükmü getirildi.

3 Mart 1924 tarihinde Hilafet KALDIRILDI ancak devletin dininin İSLAM olduğu ibaresi 1928 yılına kadar ANAYASA da varlığını sürdürdü.

1924 ANAYASASI

24 Anayasası'nın Özellikleri ;

- **Çoğunlukçu demokrasi** modelini benimsemiştir.
- **Laik değildir.** Laiklik ilkesi 1937 de girmiştir fakat 1928 de devletin dini İslam dır ibaresi ve **milletvekili yeminindeki VALLAHİ** ibaresi anayasadan çıkarıldı.
- Rousseu nun **genel irade** şaşmaz ve yanılmaz bir iradedir prensibi uygulanmıştır.

- **Kuvvetler birliği görevler ayrılığı esastır.**

24 ANAYASASININ PARLAMENTER REJİMİ ANDIRAN YÖNLERİ

- Meclis yasama yetkisini kendisi kullanmasına rağmen Yürütme yetkisini **Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu eliyle kullanmıştır.**
- Başbakan Cumhurbaşkanınca meclis içinden seçiliyordu.
21 Anayasasında bakanların atanması; **Meclis Onayı** yoluyla olurken
24 Anayasasında bakanların atanması; **Meclise Sunma** yoluyla olmaktadır.

Bakanlık sıfatı 21 anayasasında meclis onayıyla kazanılırken 24 anayasasında Cumhurbaşkanının onayı ile kazanılıyordu.

- 24 Anayasasında hükümetin **kollektif sorumluluğu** esastır. Ülkenin genel siyasetinin yürütülmesinden her bakan ayrı ayrı kendi bakanlığından sorumlu olduğu gibi başbakana karşı da sorumluydu.
- Anayasa yargısı olmadığı gibi **sert bir anayasa** vardır. 1/3 teklif ve 2/3 ile kabul
- **24 Anayasası Çoğulcu değil çoğunlukçudur.** Bu nitelik 27 Mayıs "60 darbesine ortam hazırlamıştır.

1961 ANAYASASI

- Millet egemenliği anayasanın koyduğu esaslara göre **yetkili organlar eliyle** kullanılır. (1961 AY m. 4/2)
- Tümüyle anayasanın üstünlüğü prensibi esastır.
- **Anayasa Mahkemesi kurulmuştur.**
- TRT ve üniversiteler **aşırı özerk** bir hal almıştır.
- İki meclisli bir sistem vardır. **Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi** (Her iki meclisli yapı federal devlet değildir fakat federal devletler mutlak çift meclisli bir yapıya sahiptir).
- **Cumhuriyet Senatosu Üyeleri;**
- Tabii üyeler; **eski cumhurbaşkanları, MBK başkan ve üyeleri**
- Kontenjan Senatörleri; **40 yaş ve üzeri seçkin hizmet sahibi kişilerden,**

Bu iki grup senatörler seçilmeyen üyelerdir.

Tabii üyeler; eğer siyasi partilere üye olurlarsa, sıfatları bir sonraki cumhuriyet senatosu seçimlerine kadar devam eder.

1961 Anayasası döneminde Türkiye de yasama çift meclislidir ancak devlet yapısı Üniterdir. Şu halde, iki meclisli bir yasama sisteminin olduğu her ülkenin federal devlet olarak adlandırılabilmesi mümkün değildir. Ancak, federal devletler niteliği gereği mutlaka iki meclisli bir sisteme sahiptir.

1961 Anayasası döneminde, Milletvekilliği seçimleri 4 yılda bir senato seçimleri ise 2 yılda bir yapılıyordu. 1961 Anayasası'nda, **Kuvvetlerin yumuşak ayrılığı prensibi esastır.**

- **Mahalli idarelerin yöneticilerini seçimlerle serbestle belirleyebilmesi getirildi.**
- Seçimlerin yargı organlarının yönetiminde yapılması **İLK KEZ** kabul edilmiştir.
- **İlk Kez Anayasa'ya başlangıç metni konuldu.**
- **Diyanet İşleri Başkanlığı, İLK KEZ, Anayasal bir kurum olarak, Anayasa'da yer almıştır.**
- **İnsan haklarına dayanan devlet modeli benimsendi** hürriyetçi, modern ve özgürlükçü
- **1961 de temel hak ve özgürlükler Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilmekteydi.**

1961 Anayasasında hak ve özgürlüklere geniş yer verilmesi yürütmenin zamanla görevini yerine getirememesine yol açtı tüm siyasi sorumluluğa sahip olan ve bunu yüklenen hükümetin yetki yönünden eli kolu bağlı hale geldi ve muhalefetin iktidar tarafından etkisiz hale getirilmesi meclisi de işlemez hale getirdi. Bütün bu sıkıntılardan sonra ordu Demirel hükümetini devirdi ve Demirel'i siyasi yasaklı hale getirip Zircirbozan'a sürdü.

1971 - 1973 ARA REJİM DÖNEMİ

- Yürütme güçlendirildi,
- **Bakanlar Kurulu na KHK çıkarma yetkisi verilmiştir,**
- Vergi , resim ve harç almada Bakanlar Kurulu yetkili kılındı,
- Üniversitelerin özerkliği zayıflatıldı,
- TRT nin özerkliği kaldırıldı,
- **DGM ler kuruldu,** (Devlet Güvenlik Mahkemeleri **2004 Yılı** Anayasa Değişikliği ile kaldırıldı)
- Temel Hak ve Hürriyetleri sınırlama sebepleri artırıldı,
- **Anayasal denetimin ancak sekli denetimle sınırlı olacağı getirildi.**
- İptal davası açma yolu küçük partilere kapatıldı ancak mecliste grubu bulunan (en az 10 milletvekili) partilere tanındı.
- **Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Danıştay ın görev alanından çıkarıldı.**

- Tabii yargı yolu yerine kanuni yargı yolu prensibi esas alındı.

1982 ANAYASASI VE MGK REJİMİ

- MGK kurucu iktidara tanınan yetkileri kendisine tanımıştır.
- MGK ya ait bildiri ve kanunlara karşı Anayasal Denetim yolu kapatılmıştır.
- MGK ya ait KHK ve kararnamelerin yürürlüğünün durdurulması ve iptali istenemez.

Kurucu Meclis:

Anayasayı hazırlamak, siyasi partiler kanununu yapmak, seçim kanununu yapmak gibi yasama görevleri vardı.

Danışma Meclisi:

Üyelerini siyasi parti üyesi olmayan kişilerden MGK tarafından seçilmiş bir meclisti. Asıl yetki bu meclisindi. Danışma meclisince kabul edilmeyen bir tasarının kanunlaşması oldukça zordu.

61 ve 82 ANAYASALARININ BENZERLİKLERİ

- İki anayasa da askeri müdahale ile yapılmıştır,
- İkisinde de ikili bir kurul vardır,
- İkisinde de sivil kanat seçimle oluşturulmamıştır,
- İkisi de halkoyu ile kesinleşmiştir,
- Sivil kanadın Bakanlar Kurulu nu kurma ve düşürme yetkisi yoktur.

61 ve 82 ANAYASALARININ FARKLILIKLARI

- 61 deki Temsilciler Meclisinde meslek mensupları vs olmasına karşın 82 de Danışma Meclisi nin tümü MGK tarafından seçildiğinden 61 daha toplumsal ve daha fazla milli iradeye yakındır.
- 61 Anayasası hazırlanırken Temsilciler Meclisinde siyasi partiler etkili olmuştur fakat 82 Anayasası hazırlanırken Danışma Meclisine Siyasi Parti üyesi olanlar alınmadılar,
- 61 Anayasasında Temsilciler Meclisi sayıca üstündü ve yetkileri fazla olduğundan MBK bir noter gibiydi. Oysa 82 de nihai söz MGK ya aitti,
- 61 de referandumda hayır çıkması halinde ne yapılacağı belirtilmiş iken(yeni meclis kurulacağı öngörülmüştü) 82 de böyle bir düzenleme bulunmamaktadır.
- 61 referandum ve cumhurbaşkanı seçimi ayrılmışken 82 de referandum ve cumhurbaşkanı seçimi aynı anda yapılmıştır.
- 1961 Anayasası hiçbir kısıtlamaya tabi olmadan tartışılabilmiş ve siyasi partiler seçmenin oyunu etkileyebilmiştir.82 Anayasası hazırlanmasında ise tartışma eleştirme ve oyu etkileyecek her türlü hareket yasaklanmıştır.

1982 ANAYASASININ BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

- Ayrıntıcıdır, 61 anayasasına oranla daha **KAZUİSTİK (ayrıntıcı)** bir anayasadır. Çerçeve anayasa olmaktan çok ötedir, ayrıntıcı olduğu için değişen şartlara uyarlamak için çok sık değiştirmek gerektiğinden ve anayasa değiştirmek çok zor bir süreç ve meclis çoğunluğu gerektirdiğinden en uzun ömürlü anayasalar ABD anayasası gibi çerçeve anayasalardır.
- 1982 anayasası 1961 e oranla daha katıdır;
- **Değişmeyecek maddelerin sayısı artırılmıştır.**
- Anayasa değişikliklerine bir de **Cumhurbaşkanının onay** safhası eklendi, Cumhurbaşkanı tarafından geri gönderilen (veto edilen) Anayasa değişiklik teklifleri için **6 yıl süreyle ¾ çoğunlukla kabul edilmesi halinde onaylanması şartı eklendi,**
- 82 Anayasası **6 yıllık bir geçiş dönemi** öngörmüştür.
- Otorite hürriyet dengesinde **Otorite daha ağır** basmıştır,
- **İlk kez 1961 Anayasası ile benimsenin, "Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır."** prensibi benimsenmiştir. (AY m. 6/2)
- Devlet yapısı içinde yürütme organı yürütme organı içindedir cumhurbaşkanı güçlendirilmiştir.
- 61 anayasası döneminde siyasal sistemi tıkayan sorunlara karşı **bu siyasal tıkanıklıkları giderici mekanizmalar getirilmiştir.**

1982 Anayasası'nda Yer Verilen Siyasal Tıkanıklıkları Giderici Mekanizmalar;

1. Cumhurbaşkanı seçimi ilk iki turda 2/3 TBMM çoğunluğu eğer bu sağlanamazsa üçüncü turda meclis salt çoğunluğu yine sağlanamazsa üçüncü turda en çok oy alan iki aday arasında dördüncü tur yapılır ve bu turda salt çoğunluğu sağlayan Cumhurbaşkanı seçilir. Seçilemezse seçimler yenilenir. **Bu hüküm 2007 YILINDA KALDIRILDI. 2007 Değişikliği ile birlikte, Cumhurbaşkanı'nın Halk Tarafından seçilmesi sistemi benimsenmiştir.**
2. TBMM başkanı seçimlerinde ilk iki turda 2/3 TBMM çoğunluğu, eğer bu sağlanamazsa üçüncü turda meclis salt çoğunluğu yine sağlanamazsa üçüncü turda en çok oy alan iki aday arasında dördüncü tur yapılır ve bu turda en fazla oy alan aday TBMM başkanı seçilir,
3. 1982 Anayasasının ilk halinde Anayasa Mahkemesine TBMM tarafından üye seçilmesine son verilmişti. Ancak 2010 yılı değişikliği ile Anayasa Mahkemesinin 3 üyesi TBMM tarafından seçilmesi sistemi benimsenmiştir. 1961 Anayasası döneminde Anayasa Mahkemesine üye seçimi döneminde çok büyük sıkıntılar yaşanması ve çok uzun süreler üye seçilememesi sebebiyle (asıl sebep güçlü iktidarların olmayışı, meclis aritmatikinde partilerin birbirine yakın milletvekili sayısının olması idi) bu sistem kaldırılmıştı. Ancak 2010 yılında tekrar Anayasa Mahkemesine TBMM nin üye seçme yetkisi geri getirilmiştir.
4. **TBMM nin BÜTÜN İŞLEMLERİNDE 184 SAYISI İLE TOPLANACAĞI YÖNÜNDEKİ DEĞİŞİKLİK YAPILDI. (2007 YILI)** Toplantı yeter sayısı TBMM nin 1/3 ü , karar yeter sayısı katılanların salt çoğunluğu ile karar almır ancak bu karar yeter sayısı her halükarda TBMM nin ¼ ünün bir fazlasından eksik olamaz.(61 de TYS;1/2+1 ve KYS; TYS nin yarısının bir fazlası idi.)
5. Meclis grupları 61 de en az 10 milletvekili iken bu sayı 82 ile en az 20 milletvekiline çıkarıldı,
6. Yasama işlemini uzatan iki meclisli sistemden vazgeçilip tek meclisli sisteme geçildi,
7. Cumhurbaşkanına Anayasadaki şartlar oluştuğunda seçimleri yenileyebilme yetkisi verildi.

Tüm bu yukarıda sayılanlar gibi; anayasal sisteme işlerlik kazandırmak için gereksiz tıkanma ve aksamaları önlemek için konulan tüm bu kurum ve kurallara **Rasyonelleştirilmiş Parlamentarizm** denmektedir.

- **82 Anayasası, 61 Anayasasına oranla daha az katılımcı bir demokrasi modelini benimsemiştir.**

1982 Anayasasına Göre Cumhuriyet;

Egemenliğin bir kişiye veya zümreye ait olmadığı toplumun tümünün egemenliği paylaştığı yönetim biçimidir.

Egemenliğin kaynağına göre devlet tanımı yapıldığında bu yönüyle de cumhuriyet bir devlet biçimidir.

1982 Anayasası'nın Diğer Özellikleri

- Cumhuriyetçi bir anayasadır, monarşiyi reddetmiştir,
- Başlangıç ilkeleri ve toplumun huzur ve adalet anlayışına sahiptir,
- Atatürk milliyetçiliğine bağlıdır,

Atatürk milliyetçiliği;

- Zengin bir ortak mirasa sahip olmayı
- Geçmişte beraber yaşamış olma ve gelecekte de beraber yaşama arzusunda olma,
- Ortak tarihi mirasın muhafazası ve devamı hususunda aynı duyguyu paylaşmak unsurlarını içerir.

- **Laiktir,**

- **Demokratiktir.**

Demokratik devlet;

- **Millet egemenliği**
- **Serbest seçimler**
- **İnsan haklarına saygılı olma** unsurlarını içerir.

- **İnsan Haklarına Saygılı** bir devlet anlayışını benimsemiştir.(61 de insan haklarına dayanan devlet tabiri vardır.)

- **1982 Anayasasına göre devlet, Hukuk Devleti** dir ve hukuk devletinin bazı unsurları şunlardır:

- İdari işlemlerin yargısal denetimi
- Yasama işlemlerinin yargısal denetimi
- Yargı bağımsızlığı

- Kanuni hâkim güvencesi (Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz)
 - Temel hakların güvence altına alınması
 - Kuvvetler ayrılığının benimsenmesi ve hukukun genel ilkelerine (ahde vefa, kazanılmış hakka saygı, kesin hükme saygı, mücbir sebep, sahip olunandan fazla hakkın devredilememesi, kimsenin kendi davasının hakimi olamaması, hakkın kötüye kullanılmaması, gecikme faizi talep hakkı) bağlılık
 - Kanun Önünde Eşitlik
 - İdarenin bireylere vermiş olduğu zararlardan dolayı mali sorumluluğu
- Hukuk devleti ilkesinin amacı;** bireylerin hukuki güvenliğini sağlamaktır.
- Sosyal Devlet anlayışı hâkimdir,

Sosyal Devletin başvurduğu araçlar şunlardır:

- Vergilemede adalet,
- Kamulaştırma ve devletleştirme,
- Planlama,
- İnsanca bir yaşam için gerekli olan tedbirlerin alınması,
- Sosyal ve ekonomik haklara yer verilmesi.

Sosyal devlet ilkesinden hareketle Anayasa'nın 61. maddesinde **sosyal güvenlik açısından özel olarak korunacak olan kimseler sayılmıştır**. Anayasanın 61. maddesine göre:

“ Devlet harp ve vazife şehitlerinin **dul** ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.

Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.

Yaşlılar, Devletçe korunur, **Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla** düzenlenir.

Devlet, **korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır**. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.”

Kadınlar, sosyal güvenlik açısından özel olarak korunacak kimseler arasında sayılmamıştır.

- 1982 Anayasası Eşitlikçi bir sistem öngörmektedir.

Anayasa eşitliğe ilişkin şu hükümleri içermektedir:

Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür (2004 Değişikliği).

Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. (2010 Değişikliği-Kadınlar lehine pozitif ayrımcılık hükmü)

Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. (2010 Değişikliği)

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

1982 ANAYASASINDA BAŞLANGIÇ METNİ

1961 Anayasası ile ilk kez düzenlenen Anayasaya BAŞLANGIÇ koyma usulü, 1982 Anayasasında da tekrarlanmıştır. Başlangıç metni Anayasa Metninden sayılır ve DEĞİŞTİRİLEBİLİR.

Ayrıca Anayasa'nın 176. maddesine göre:

“ Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten **başlangıç kısmı, Anayasa metnine dâhildir.**

Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. **Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz.”**

Başlangıç metni, Anayasa Mahkemesi'nin yapacağı anayasa yargısı denetiminde ölçü norm olarak kullanılmaktadır.

1982 ANAYASASI BAŞLANGIÇ METNİ

Türk Vatanı ve Milletinin ebedî varlığını ve Yüce Türk Devletinin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman **Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı** ve O'nun inkılâp ve ilkeleri doğrultusunda;

Dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak, Türkiye Cumhuriyetinin ebedi varlığı, refahı, maddi ve manevi mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;

Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliği kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen **hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı**;

Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;

(Değişik: 3.10.2001-4709/1 md.) **Hiçbir faaliyetin** Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve **lâiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı**;

Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;

Topluca Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, **birbirinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı**, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve “**Yurtta sulh, cihanda sulh**” arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;

FİKİR, İNANÇ VE KARARIYLA anlaşılacak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere,

TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, demokrasiye âşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur.

1982 ANAYASASINDA TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER

1961 Anayasası **insan haklarına dayalı** ifadesine yer vermiş iken, 1982 Anayasası **insan haklarına saygılı devlet** ibaresine yer vermiştir. İnsan haklarına dayanan devlet ibaresi anayasanın değişmez maddeleri içerisinde yer almaktadır.

Türkiye 1987 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ne **BİREYSEL BAŞVURU HAKKINI TANIMIŞ**,

1989 yılında ise Avrupa İnsan Hakları Divanının **zorunlu yargı yetkisini kabul etmiştir.**

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN SINIRLANDIRILMASI

Her temel hak ve hürriyetin Anayasa ve yasalarda yer alan sınırlarının yanında bir de doğal sınırlamaları vardır. Örneği, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin silahsız ve saldırısız olması, düşünce açıklamasının hakaret ve iftira içermemesi gibi..

Anayasada temel hak ve hürriyetlerin bazıları için özel sınırlama sebepleri öngörülmüştür. 1971 yılında Anayasaya giren **GENEL SINIRLAMA SEBEPLERİ 2001 YILINDA ANAYASADAN çıkarılmış** ve her bir temel hak ve hürriyet için ilgili olduğu maddede **ÖZEL SINIRLAMA SEBEPLERİ ÖNGÖRÜLMÜŞTÜR.**

Sınırlama mutlaka **KANUN İLE YAPILAMALIDIR.** İdare düzenleyici işlemlerle temel hak ve hürriyeti sınırlayamaz. Ancak Anayasamız, **Olağanüstü KHK lar ile temel hak ve hürriyetlerin düzenlenebileceği konusunda ve sosyal ve ekonomik hak ve hürriyetlerin olağan KHK lar ile düzenlenmesi konusunda KANUNLA SINIRLAMA KURALINA İSTİSNA GETİRMİŞTİR.**

Temel hakların **YASA KOYUCU** tarafından **KANUN** ile sınırlanması konusunda getirilmiş olan **ÖLÇÜLÜLÜK, ÖZE DOKUNMAMA vs. kriterleri ANAYASA KOYUCU İÇİN GEÇERLİ DEĞİLDİR.**

Anayasanın 13. Maddesine göre temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması kriterleri:

- **Sınırlamalar, Anayasa'nın SÖZÜNE ve RUHUNA uygun olmalıdır.**
- **ÖZLERİNE DOKUNMAMA** (öze dokunmama 1961 Anayasasının temel kriteri iken 1982 Anayasasına alınmamış fakat 2001 yılında Anayasaya eklenmiştir. Ancak 1982 ile 2001 yılları arasında Anayasa Mahkemesi tarafından yargısal denetimde kullanılmıştır.). Öze dokunmak, hakkın kullanılamaz hale getirilmesi demektir.
- Anayasada belirtilen **DEMOKRATİK TOPLUM DÜZENİNİN GEREKLERİNE UYGUN OLMA** (İlk kez 1982 Anayasası ile benimsenmiştir)
- **ÖLÇÜLÜLÜK** (İlk kez 2001 yılında Anayasaya girmiştir)

- **LAİK CUMHURİYETİN GEREKLERİNE UYGUNLUK** (ilk kez 2001 yılında Anayasaya girmiştir)

Yabancılar için temel hak ve hürriyetler uluslar arası hukuka uygun olarak KANUN ile sınırlanabilir.

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN DURDURULMASI

Anayasanın 15. Maddesine göre, olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetler askıya alınabilecek ve Anayasa da yer alan güvencelere aykırı tedbirler alınabilecektir.

Savaş, Seferberlik, Sıkıyönetim, Olağanüstü Hal durumlarında milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin bir kısmının KISMEN veya TAMAMEN DURDURULMASINA ve Anayasada yer alan güvencelere aykırı tedbirler alınmasına yer verilmiştir.

Dikkat edilirse Anayasa bu hallerde DURDURMA dan bahsetmiştir SINIRLAMA dan söz etmemiştir.

1961 Anayasası olağanüstü dönem olarak sadece SAVAŞ ve SIKIYÖNETİM durumlarına yer vermiştir.

Ancak hangi halde olursa olsun HİÇ BİR ZAMAN:

- Savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen öldürmeler dışında kişinin YAŞAMA HAKKINA, Maddi ve Manevi bütünlüğüne DOKUNULAMAZ,
- Kimse Din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini AÇIKLAMAYA ZORLANAMAZ ve bunlardan dolayı suçlanamaz,
- Suç ve cezalar GEÇMİŞE YÜRÜTÜLEMEZ, suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar KİMSE SUÇLU SAYILAMAZ (masumiyet karinesi).

Bu sayılan haklar hiçbir zaman DURDURULAMAYACAK – SERT ÇEKİRDEKLİ- HAKLARDIR.

Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılmaması

Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiç birisi Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz. (2001 Değişikliği)

Temel hak ve hürriyetler, temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmak amacıyla kullanılamaz. Kötüye kullanma faaliyetler yönüyle yasaklanmıştır. Salt ifade biçimindeki açıklamalar bu hükmün kapsamında değildir.

1982 ANAYASASINDA SAYILAN TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER

Temel hak ve hürriyetlerin korunması bakımından 1982 Anayasası insan haklarına saygılı devlet anlayışını benimsemiştir. Anayasaya göre temel haklar, herkesin kişiliğine bağlı olarak sahip olduğu, başkasına devredilemeyen, rıza ile dahi vazgeçilemeyen hak ve hürriyetlerdir.

Temel Hak ve Hürriyetler;

- **Kişinin Hak ve Ödevleri**, negatif hürriyet alanıdır ve devletin MÜDAHALE ETMEMESİNİN yeterli olduğu hak ve ödevlerdir,
- **Sosyal ve Ekonomik Hak ve Ödevler**, pozitif hürriyetlerdir ve devletin aktif olarak sağlaması gereken ve devlete görev yükleyen hak ve hürriyetlerdir,
- **Siyasi Hak ve Ödevler**, KATILMA haklarıdır ve devlet yönetimine katılma hakları ve ödevleridir.

KİŞİNİN HAKLARI VE ÖDEVLERİ

1- Kişinin Dokunulmazlığı ve Maddi ve Manevi Varlığı

Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz. (İşkence ve eziyetin İSTİSNASI YOKTUR)

Meşrû müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciiin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.

2- Zorla Çalıştırma Yasası

Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır.

Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere **hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma sayılmaz.**

3- Kişi Hürriyeti ve Güvenliği

Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş **hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılmaz.**

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanan kişilere, **yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.**

Yakalanan veya tutuklanan kişi, **tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç 48 saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır.** Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılmaz. **Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.**

Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.

Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.

Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.

4- Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması

Herkes, **özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.** Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. **Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar.** Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya

kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usûller kanunla düzenlenir. (2010 Değişikliği)

5- Konut dokunulmazlığı

Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. **Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.**

6- Haberleşme hürriyeti

Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.

7- Yerleşme ve seyahat hürriyeti

Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak (Yerleşme hürriyetinin sınırlanmasında GENEL AHLAK YOKTUR) amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.

Sevâhat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amaçlarıyla sınırlanabilir. (GENEL SAĞLIK SEBEBİYLE SEYAHAT HÜRRİYETİ SINIRLANAMAZ)

Vatan-daşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir. (2010 Değişikliği)

Vatandaş sınır dışı edilemez ve vürda girme hakkından voksun bırakılamaz.

8- Din ve vicdan hürriyeti

Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. **Din ve vicdan hürriyeti sınırsızdır.**

14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir. **İbadet ve âyin hürriyeti ise Anayasanın 14. maddesi ile sınırlandırılmıştır. İbadet hürriyeti sınırsız değildir.**

Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.

Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. **Din kültürü ve ahlâk öğretimi (DİN ÖĞRETİMİ DEĞİL !!!!) ilk ve orta-öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. (1982 Anayasası ile ilk kez zorunlu hale getirilmiştir)**

Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.

9- Düşünce ve kanaat hürriyeti

Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

10- Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti

Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. **Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema ve benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.!!!!**

Burada düşünce ve kanaat hürriyeti değil bu hürriyetin radyo, tv, sinema ve benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine tabi tutulması öngörülmektedir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, **millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının vahut kanununun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya vargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi** amaçlarıyla sınırlanabilir.

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.

11- Bilim ve sanat hürriyeti

Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Yayma hakkı, Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz.!!!!

Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir.

12- Basın ve yayımla ilgili hükümler

Basın hürriyeti

Basın hürdür, sansür edilemez. **Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.**

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazarlar veya bastırıcılar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. **Tedbir yolu ile dağıtım hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenir.** Dağıtımını önleyen yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Yetkili hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımını önleme kararı hükümsüz sayılır.

Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım vasağı konamaz.

Sürelî veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.

Sürelî veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır.

Türkiye’de yayımlanan sürelî yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan sürelî yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hâkim kararıyla toplatılır.

Sürelî ve süresiz yayım hakkı

Sürelî veya süresiz yayın önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.

Sürelî yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili merci verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, yayının durdurulması için mahkemeye başvurur.

Sürelî yayınların çıkarılması, yayım şartları, malî kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili esaslar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasal, ekonomik, malî ve teknik şartlar koyamaz.

Sürelî yayınlar, Devletin ve diğer kamu tüzelkişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre yararlanır.

Basın araçlarının korunması

Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz. (2004 YILI ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ ile getirilmiş bir hükümdür)

Kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı

Kişiler ve siyasî partiler, kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme ve yayım araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın şartları ve usulleri kanunla düzenlenir.

Kanun, millî güvenlik, kamu düzeni, genel ahlâk ve sağlığın korunması sebepleri dışında, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamaz.

Düzeltilme ve cevap hakkı

Düzeltilme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltilme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir.

13- Toplantı hak ve hürriyetleri

Dernek kurma hürriyeti

Herkes, **önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.**

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.

Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde **gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir.**!!!!!!! Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla dernek kurma hürriyetine sınırlamalar getirilebilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı

Herkes, **önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.**

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

14- Mülkiyet hakkı

Herkes, **mülkiyet ve miras** haklarına sahiptir. Bu haklar, **ancak kamu vararı amacıyla,** kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması **toplum yararına** aykırı olamaz. Mülkiyet ve MİRAS birer İNSAN HAKKIDIR ve tek sınırlama sebebi de KAMU YARARI dır.

Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması

Hak arama hürriyeti

Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.

Kanunî hâkim güvencesi

Hiç kimse kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Bir kimseyi kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

Suç ve cezalara ilişkin esaslar

Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da kanunilik ve lehe kanun ilkesi uygulanır.

Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.

Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılmaz.

Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.

Ceza sorumluluğu şahsîdir.

Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz. (2001 DEĞİŞİKLİĞİ)

Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez. (2004 DEĞİŞİKLİĞİ)

İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.

Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler **haric olmak üzere** (2004 DEĞİŞİKLİĞİ) vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.

İspat hakkı

Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan **hakaret davalarında**, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir.

Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.

Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunmasına İlişkin TEMİNATLAR

Anavasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır. (2001 DEĞİŞİKLİĞİ)

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.

SOSYAL VE EKONOMİK HAKLAR VE ÖDEVLER

1- Ailenin korunması

Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.

Her çocuk, ko-runma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açık-ça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğ-rudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. (2010 Değişikliği)

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır. (2010 Değişikliği)

2- Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi

Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tâbi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır.

3- Kamu yararı

-Kıyılardan yararlanma

-Toprak mülkiyeti

-Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması

- Kamulaştırma

Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, **özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını**, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, **tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların vetistirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemevi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.**

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçive ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir. Çiftcinin işlediği toprağın kamulaştırılmasında TAKSİTLE ÖDEME YOKTUR.

Taksitle ödemede ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde **kamu alacakları** için öngörülen en yüksek faiz uygulanır.

- Devletleştirme ve özelleştirme:

Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir.

Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır.

Devlet, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin **özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzelkişilere yaptırılabilceği** veya **devredilebileceği** KANUN ile belirlenir.

4- Çalışma ve sözleşme hürriyeti

Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Çalışma hakkı ve ödevi

Çalışma, **herkesin hakkı ve ödevidir. Hem HAK hem de ÖDEVDIR!!!!!!!**

Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.

Çalışma şartları ve dinlenme hakkı

Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.

Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.

Dinlenmek, çalışanların hakkıdır.

Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları mevcuttur ve şartları kanun ile düzenlenir.

5- Sendika kurma hakkı

Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Aynı iş kolunda birden fazla sendikaya üye olunamayacağına ilişkin hüküm 2010 Değişikliği ile kaldırılmış ve aynı iş kolundan birden fazla sendikaya üye olabilme imkanı getirilmiştir.

İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Sendika ve üst kuruluşların tüzükleri, yönetim ve işlemleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

6- Toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt

İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla **toplu iş sözleşmesi yapma hakkına** sahiptirler.

Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir.

Memurlar ve diğer kamu görevlileri, toplu sözleşme yapma hakkına sahiptirler. (2010 Değiş.)

Toplu sözleşme yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde taraflar Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurabilir. **Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir.** (2010 Değişikliği)

Toplu sözleşme hakkının kapsamı, istisnaları, toplu sözleşmeden yararlanacaklar, toplu sözleşmenin yapılma şekli, usulü ve yürürlüğü, toplu sözleşme hükümlerinin emeklilere yansıtılması, **Kamu Görevlileri Hakem Kurulunun teşkili, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar kanunla düzenlenir.** (2010 Değişikliği)

7- Grev hakkı ve lokavt

Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında, uyuşmazlık çıkması halinde işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavta başvurmamasının usul ve şartları ile kapsam ve istisnaları kanunla düzenlenir.

Grev hakkı ve lokavt iyiniyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve milli serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz.

Grev esnasında greve katılan işçilerin ve sendikanın kasıtlı veya kusurlu hareketleri sonucu, grev uygulanan işyerinde sebep oldukları maddi zararlardan sendikanın sorumlu olacağına dair hüküm 2010 Değişikliği ile kaldırılmıştır.

Grev ve lokavtın yasaklanabileceği veya ertelenebileceği haller ve işyerleri kanunla düzenlenir.

Grev ve lokavtın yasaklandığı hallerde veya ertelendiği durumlarda ertelemenin sonunda, uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulunca çözülür. Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. **Yüksek Hakem Kurulunun kararları kesindir ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir.**

Yüksek hakem kurulunun kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.

Siyasi amaçlı grev ve lokavt, davanışma grevi ve lokavtı, genel grev ve lokavt, işyeri işgali, işi vavaslatma, verimi düşürme ve diğer direnişlerin yapılmasını vasaklayan hüküm 2010 Değişikliği ile kaldırılmıştır.

Greve katılmayanların işyerinde çalışmaları, greve katılanlar tarafından hiç bir şekilde engellenemez.

8- Ücrette adalet sağlanması

Ücret emeğin karşılığıdır. Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.

Asgari ücretin tespitinde **çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu** da gözönünde bulundurulur. (2001 DEĞİŞİKLİĞİ)

9- Sağlık, çevre ve konut

Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması

Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.

Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.

Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde

Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.

10- Konut hakkı

Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.

11- Gençlik ve spor

Gençliğin korunması

Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetiştirme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.

Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.

Sporun geliştirilmesi

Devlet, her yaşta Türkiye vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder.

Devlet başarılı sporcuyla korur.

Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir. Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz.(2011 Değişikliği ile getirilen hüküm)

12- Sosyal güvenlik hakları

Sosyal güvenlik hakkı

Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.

Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler

Devlet, **harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri** korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.

Devlet, **sakatların** korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.

Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.

Devlet, **korunmaya muhtaç çocukların** topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.

Özel olarak korunması gerekenler, harp ve vazife malulleri ile dul ve yetimleri, sakatlar, yaşlılar ve çocuklardır. KADINLAR bu sayılanlardan DEĞİLDİR. !!!!!

Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları

Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.

13- Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması

Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.

14- Sanatın ve sanatçının korunması

Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır.

15- Devletin iktisadî ve sosyal ödevlerinin sınırları

Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.!!!!

Ancak, grev hakkı, toplu iş sözleşmesi yapma hakkı, ücretli izin hakkı ve sendika kurma hakkı mali kaynakların yeterliliği ölçütüne bağlı değildir.

SİYASİ HAK VE ÖDEVLER

1- Türk vatandaşlığı

Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür. **Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür.**

Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.

Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.

Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı vargı volu kapatılamaz.

2- Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları

Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.

Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.

Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askerî öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hâkimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçim kanunları, **temsilde adalet ve yönetime istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.**

Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz. (2001 DEĞİŞİKLİĞİ)

3- Siyasi partilerle ilgili hükümler

Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma

Vatandaşlar, siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için onsekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.

Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasi partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler.

Siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik

ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.

Hâkimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasi partilere üye olamazlar.

Yükseköğretim elemanlarının siyasi partilere üye olmaları ancak kanunla düzenlenebilir. Kanun bu elemanların, siyasi partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almalarına cevaz veremez ve parti üyesi yükseköğretim elemanlarının yükseköğretim kurumlarında uyacakları esasları belirler.

Yükseköğretim öğrencilerinin siyasi partilere üye olabilmelerine ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.

Siyasi partilere, Devlet, veterli düzeyde ve hakça malî yardım vapar. Partilere yapılacak yardımın, alacakları üye aidatının ve bağışların tabi olduğu esaslar kanunla düzenlenir.

Siyasi partilerin uyacakları esaslar

Siyasi partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.

Siyasi partiler, ticarî faaliyetlere girisemezler.

Siyasi partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir. Bu kuralın uygulanması kanunla düzenlenir. **Anayasa Mahkemesince siyasi partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştaydan yardım sağlar. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir.**

Siyasi partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.

Bir siyasi partinin tüzüğü ve programının Anayasadaki ilkelere aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir.

Bir siyasi partinin Anayasanın 68. maddesinin hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, **onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir.**

Bir siyasi parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarınca kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.

Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir.

Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.

Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, **Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar. BAĞIMSIZ adav ve milletvekili olabilirler.**

Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uvraklığında olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alan siyasi partiler temelli olarak kapatılır.

4- Kamu hizmetlerine girme hakkı

Hizmete girme

Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.

Mal bildirimini

Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez.

1990 tarih ve 3628 Sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Hakkındaki Kanuna göre:

- a) Her tür seçimle iş başına gelen kamu görevlileri ve dışarıdan atanan Bakanlar Kurulu üyeleri, (Muhtarlar ve ihtiyar heyeti üyeleri hariç)
- b) Noterler,
- c) Türk Hava Kurumunun genel yönetim ve merkez denetleme kurulu üyeleri ile genel merkez teşkilatında ve Türk Kuşu Genel Müdürlüğünde, Türkiye Kızılay Derneğinin merkez kurullarında ve Genel Müdürlük teşkilatında görev alanlar ve bunların şube başkanları,
- d) Genel ve katma bütçeli daireler, il özel idareleri, belediyeler ve bunlara bağlı kuruluş veya alt kuruluşlarda, kamu iktisadi teşebbüsleri (İktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları) ile bunlara bağlı müessese, bağlı ortaklık ve işletmelerde, özel kanunlarla veya özel kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulan ve kamu hizmeti gören kurum ve kuruluşlar ile bunların alt kuruluşlarında veya komisyonlarında aylık, ücret ve ödenek almak suretiyle kamu hizmeti gören memurları, işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ile yönetim ve denetim kurulu üyeleri,
- e) Siyasi parti genel başkanları, vakıfların idare organlarında görev alanlar, kooperatiflerin ve birliklerinin başkanları, yönetim kurulun üyeleri ve genel müdürleri, yeminli mali müşavirler, kamu yararına sayılan dernek yönetici ve deneticileri,
- f) Gazete sahibi gerçek kişiler ile, gazete sahibi şirketlerin yönetim ve denetim kurulu üyeleri, sorumlu müdürleri, başyazarları ve fıkra yazarları, Mal bildiriminde bulunmak zorundadırlar.

5- Vatan hizmeti (ASKERLİK)

Vatan hizmeti, her Türkün **hakkı ve ödevidir**. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.

6- Vergi ödevi

Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.

Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.

Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi **Bakanlar Kuruluna verilebilir.**

7- Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı

Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla **Türkiye’de ikamet eden yabancılar** kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

Herkes, **bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir. (2010 Değişikliği)**

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler. (2010 Değış.)

Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir.

İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur.

Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi, Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluşu, görevi, çalışması, inceleme sonucunda yapacağı işlemler ile Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarına ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

SERBEST SEÇİMLER

Vatandaşların hiçbir baskı ve zorlama altında kalmadan oy kullanabilmesi ve oy kullanmanın mecburiyet haline getirilmemesidir. Seçimlerin serbestliği ilkesi hukukumuzda mevcut iken **SERBEST OY** ilkesi yoktur. **Oy kullanmak ZORUNLUDUR.** Oy kullanmayanlar hakkında seçim kurulları tarafından idari yaptırım tedbir olarak para cezasına hükmedilir.

Eşit OY;

Her seçmenin tek bir oya sahip olmasını anlatır.

Tek Dereceli Seçim:

Tek dereceli seçimde seçmenler temsilcilerini doğrudan seçerler. İki dereceli seçimde ise, seçmenler önce ikinci seçmenleri seçerler ve daha sonra bu seçilen kimseler de temsilcileri seçerler. Anayasamız TEK DERECELİ SEÇİM sistemini öngörmüştür. Türkiye de İKİ DERECELİ SEÇİM YAPILAMAZ ve buna ilişkin bir yasa da yapılamaz. **1946 yılına kadar iki dereceli seçim uygulanmış daha sonra ilke kez 1946 seçimleri tek dereceli yapılmıştır. Tek dereceli seçim ilk kez 1961 Anayasası ile düzenlenmiştir.**

Anayasa İKİ DERECELİ SEÇİMİ YASAKLAMISHTIR.

Genel Oy;

Servet vergi öğrenim durumu ve cinsiyet gibi sınırlamalar olmaksızın bütün vatandaşların oy hakkına sahip olmasıdır.

Gizli oy ve Açık Sayım ve Döküm İlkesi;

1950 yılında gizli oy ve açık sayım ve döküm ilkeleri kabul edilmiştir. Gizli oy ilkesi 1961 ve 1982 Anayasalarında açıkça düzenlenmiştir. İlk kez 1876 Kanuni Esasi GİZLİ OY a yer vermiştir.

Demokratik Devlet;

Egemenliğin bir kişi , zümre veya sınıf tarafından belli sınıflar yararına kullanılmadığı, serbest veya genel seçimin iktidara gelmede ve iktidardan ayrılmada tek yol olarak kabul edildiği ve iktidarın bütün millet yararına kullanıldığı bir idare biçimidir.

Oyun Gizliliği;

1950 de getirilmiştir, iradenin serbestçe ve her türlü baskıdan uzak kullanılmasıdır.

SEÇMEN OLAMAYACAK KİMSELER

18 yaşını tamamlamış olan her TÜRK seçimde ve halkoylamasında SEÇMEN olma hakkını sahiptir. Ancak:

- Kısıtlı olanlar ve
- Kamu hizmetinden yasaklı olanlar seçmen olamazlar.

OY KULLANAMAYACAK KİMSELER

- Silâh altında bulunan erler, onbaşılar ve kıta çavuşları (Her ne sebeple olursa olsun, izinli bulunanlar da bu hükme tabidir)
- Askerî öğrenciler.
- Ceza infaz kurumlarında kasıtlı suçlardan hükümlü olarak bulunanlar. (TUTUKLULAR ve TAKSİRLİ SUÇTAN HÜKÜM GİYENLER HARİÇ)
- Yukarıda sayılan seçmen olamayacak kimseler de (kısıtlılar ve kamu hizmetinden yasaklılar) oy kullanamazlar.

SEÇİMLERİN GENEL YÖNETİM VE DENETİMİ

Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. (Bu hükme ilk kez 1961 Anayasasında yer verilmiştir.) Yüksek Seçim Kurulu Anayasa'da, YASAMA bölümünde düzenlenmiştir.

Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur.

Yüksek Seçim Kurulunun kararları alevhine başka bir mercie başvurulamaz. Kararları KESİNDİR.

Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.

Yüksek Seçim Kurulu Anayasa m. 152 bağlamında bir MAHKEME DEĞİLDİR. İtiraz Yoluyla Bir kanunun iptali için Anayasa Mahkemesi'ne müracaat edemez.

SİYASİ PARTİLER

Siyasi partiler gerek anayasa da ve gerekse siyasi partiler kanununda düzenlenmiştir. Demokratik rejim denince akla ilk gelen seçim ikinci gelen ise siyasi partilerdir. Siyasi partiler siyasal ve demokratik sistemin vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasi Partilerin Yasak Amaçları;

- Devletin bağımsızlığı, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne,
- Milli egemenlik insan hakları eşitlik ve hukuk devletine aykırılık,
- Demokrasiye ve laik cumhuriyete aykırılık,
- Suç işlemeye teşvik,
- Kişi, zümre hâkimiyetini amaçlamak,

SİYASİ PARTİLERİN ÖRGÜTLENME VE ÇALIŞMA YASAKLARI

- İç çalışmalar **demokratik olmalı ve kanunla düzenlenmeli**,
- Anayasa Mahkemesinin mali denetimine tabidirler, yüksek mahkeme bu denetimi **Sayıştay eliyle yapar**,
- **Dış yardım alma yasağı**,(dış yardım alan parti temelli kapatılır). Ülke içinden bağış kabul edebilirler. (Yurt içinden bağış kabul edilmesi ve bağışın sınırı konuları Siyasi Partiler Kanunu'nda düzenlenmiştir.)
- Hâkim, savcı, askeri personel devlet memurları ve yükseköğrenim öncesi öğrencileri siyasi partilere üye olamazlar,
- Siyasi partiler **TİCARET YAPAMAZLAR**.
- **Siyasi partiler yurt dışında büro açabileceği gibi, kadın kolları ve gençlik kolları biçiminde örgütlenebilir**.
- Temelli kapatılan bir parti bir daha aynı adla kurulamaz,
- Parti kapatılmasına sebep olanlar **5 yıl boyunca siyasi partilere üye olmazlar ve bu partilerde denetçi dahi olmazlar**,(5 yıl siyasi yasaklı olurlar),
- Kapatılan partinin **ismi amblemi hiçbir şekilde kullanılamaz**,
- Partiler millete mal olmuş, işaret bayrak ve dini motifleri kullanamazlar,
- **Siyasi partilerin gelir ve giderleri Anayasa Mahkemesi tarafından SAYIŞTAY yardımı ile denetlenir**. (Anayasa Mahkemesinin bu denetimi Sayıştay eliyle yapacağı Anayasa Hükmüdür.)

MİLİTAN DEMOKRASİ;

Hürriyetçi demokrasiyi ortadan kaldırmayı amaçlayan akımlara meşru siyasal faaliyet alanını kapatmaktır. Siyasi parti kapatmaya ilişkin hükümler bir militan (mücadeleci) demokrasi aracıdır

SİYASİ PARTİ KAPATMA DAVASI;

USUL;

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı

- Re sen
- **Adalet Bakanının isteğiyle**
- **Diğer siyasi partilerin isteğiyle** kapatma davasını açar. Yüksek mahkeme kapatma davalarında ilk derece mahkemesi olarak, dava mahkemesi olarak görev yapar, **kapatmaya ve devlet yaptırımının kesilmesine karar vermek için ANAYASA MAHKEMESİ Üyelerinin 2/3 çoğunluğunun oyu şarttır (2010 Değişikliği uyarınca, toplantıya katılan üyelerin (12 üyedir) 2/3 çoğunluğu, 8 Üyedir.)**

Ancak, bir siyasi partinin Cumhuriyet Başsavcılığında dava açılmasını isteyebilmesi için, bu partinin son milletvekili genel seçimlerine katılmış olması, Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunması, ilk büyük kongresini yapmış olması, partinin merkez karar ve yönetim kurulunun üye tamsayısının salt

çoğunluğunun oyu ile dava açılmasının istenmesi yolunda karar alınmış bulunması ve istemin parti adına parti genel başkanı tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı olarak yapılmış olması gerekir.

Cumhuriyet Başsavcılığı, Adalet Bakanının veya partinin yazılı isteminde yeterli delil bulunduğu kanısına varırsa davayı açar. Yeterli delil bulunmadığı kanısına varırsa dava açmayacağını, istemde bulunan Adalet Bakanına veya siyasi parti genel başkanlığına yazı ile bildirir.

Siyasi Partilere Hazine Yardımı

- Yüksek Seçim Kurulunca **son milletvekili genel seçimlerine katılma hakkı tanınan** ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 33 üncü maddesindeki genel barajı (% 10) aşmış bulunan siyasi partilere ve
 - Milletvekili genel seçimlerde toplam geçerli oyların % 7'sinden fazlasını alan siyasi partilere de Devlet yardımı yapılır.

YASAMA

Yasama yetkisi; meclisin kanun yapma ve karar alma yetkisidir.

Yasamanın Genelliği: Anayasaya aykırı olmamak kaydıyla **her konunun TBMM tarafından dilediği kadar ayrıntılı düzenlenebilmesidir.** Yasama yetkisi meclise aittir. Bu yetki devredilemez.

Yasamanın Asliliği: Meclisin bir konuyu **doğrudan doğruya** düzenleyebilmesi demektir.

TBMM'nden başka kanun ve kanun gücüne eşdeğer işlem yapma yetkisi devredilemez. Oysa olağan KHK'lar için bir **yetki devri** (yetki kanunu) gerekmektedir. Bu sebepten dolayıdır ki KHK lar idarenin diğer tasarrufları gibi **İdari Yargının değil de Anayasa Yargısının denetimine** tabidir.

TBMM nin kanun çıkarma alanı sınırlanmamıştır. TBMM den kanun adı altında ve kanunlara has usullerle çıkarılan her işlem kanundur. Çünkü Türk Anayasa Hukukunda kanun anlayışı **Şekli Kanundur.**

Çıkarılan kanunun maddi niteliğine bakılmaksızın (kanun; soyut ve geneldir, kişilere özel olamaz), kanun sayılması esastır.

Özel Nitelikli Kanunlar

1. **Bütçe kanunu** (Cumhurbaşkanı tarafından veto edilemez fakat ANAYASA MAHKEMESİNCE İPTAL EDİLEBİLİR. BÜTÇE KANUNUNDA KHK İLE DEĞİŞİKLİK YAPILAMAZ.)
2. **Kesin hesap kanunu**
3. **Milletlerarası Anlaşmaların Uygun Bulunması Kanunu**

Bütçe ve kesin hesap kanunu şekli manada kanundur ve bu kanunlarda KHK ile değişiklik yapılamaz.

Milletlerarası Anlaşmaların Uygun Bulunmasında hükümetin onayladığı anlaşmayı denetleyen DANIŞTAY, Anayasaya uygunluğu değil **yetki aşılmasını** denetler.

PARLAMENTO KARARI

Meclisin kanun dışındaki bütün işlemleri parlamento kararıdır. İçtüzük değişiklikleri de bir parlamento kararıdır. **Bu kararlara karşı Anayasa Yargısı denetimi yoktur.** Anayasal denetimin tek şartı meclisin **usul saptırması** yoluyla kanunla düzenlenebilecek bir alanda parlamento kararı ile düzenleme yapması durumunda yüksek mahkeme kendisini yetkili addeder ve yargısal denetimini yapar.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN KARAR (PARLAMENTO KARARI) BİÇİMİNDE YAPTIĞI İŞLEMLER

- 1- Silahlı kuvvetlerin yurt dışında görevlendirilmesi
- 2- Savaş ilanına karar vermek (Basit çoğunlukla karar verilir)
- 3- Bir bakan veya Başbakanın Yüce Divan'a sevkine karar vermek
- 4- Milletvekilliğinin düşürülmesine karar vermek
- 5- İçtüzük değişikliği
- 6- Dokunulmazlığın kaldırılmasına karar vermek
- 7- Seçimlerin yenilenmesine TBMM, KARAR ya da KANUN biçiminde karar verebilir. Her ikisi yoluyla da seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.
- 8- Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun **OHAL ve SIKIYÖNETİM İLANI KARARLARININ ONAYLANMASI.**
- 9- Anayasa Mahkemesi'ne Üye Seçimi (2010 Anayasa Değişikliği)
- 10- Sayıştay Başkan ve üye seçimi (2010, Sayıştay Kanunu Değişikliği)

Kural olarak Parlamento kararları Anayasa Yargısı denetimine tabi değil iken, istisna olarak 3 grup Parlamento Kararı Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir.

1. **İçtüzük değişikliği ve Eylemli İçtüzük İhlal edilerek, fiilen iç tüzük değiştirilmesi suretiyle alınan Parlamento Kararları)**

2. **Milletvekilliğinin düşmesi kararı**

3. **Dokunulmazlığın kaldırılması kararı**

Parlamento kararları Meclis kararı adı altında Meclis Başkanı tarafından 15 gün içinde Resmi gazetede yayınlanır.

İÇTÜZÜK

Her meclisin iç çalışma düzeni ve yöntemini kendisi belirler. Buna **YÖNTEMSEL BAĞIMSIZLIK** adı verilir. Bu bir parlamento kararıdır. Sessiz Anayasa olarak adlandırılır. İktidar muhalefet ilişkileri açısından önemlidir. Bir konunun içtüzükle düzenlenebilmesi için o konunun meclisin çalışma alanı içinde olması gerekir. İçtüzüğe TBMM nin çalışma alanı dışındaki konularla ilgili hükümler konulamaz. **İçtüzük Resmi Gazete de yayınlanmak zorundadır.**

İçtüzük değişimi Resmi Gazete de yayınlanmasından itibaren 60 gün içinde dava edilebilir, bu dava Anayasa Mahkemesince görülecek olan esas ve şekil yönünden iptal davalarıdır. Ancak İçtüzük hükümleri Mahkemeler Yoluyla Anayasa Mahkemesine götürülemez. (Somut norm denetimi yolu İçtüzük hükümleri hakkında işletilemez.)

1982 ANAYASASINDA MİLLETVEKİLLİĞİ

Milletvekilliği Seçimi

Karma Liste; seçmen çeşitli partilerin adaylarını ve bağımsız partilerin adaylarını birleştirerek bir liste yapar ya da bir partinin listesinden bir ismi alarak başka bir partini listesine ekler,

Blok Liste; aday listesini parti belirler, seçmen bu listeyi değiştiremez.

Tercihli Liste; seçmen karma liste yapamaz ancak seçtikleri parti listesindeki adayların sırasını değiştirebilir.

Türkiye deki genel seçim sistemi % 10 ülke barajlı d hont sistemidir.

Milletvekilliği Şartları;

- ❖ En az ilkokul mezunu olmak.
- ❖ **25** yaşını (2006 DEĞİŞİKLİĞİ) bitirmiş olmak,
- ❖ Kısıtlı olmamak,
- ❖ Kamu hizmetinden yasaklı olmamak
- ❖ Taksirli suçlar hariç kasıtlı suçlardan toplamda 1 yıldan fazla hüküm giymemiş olmak,
- ❖ Askerlik yapmak veya muaf olmak,
- ❖ Yasaklı olmamak,
- ❖ **AFFA UĞRAMIŞ OLSA BİLE;** zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas **gibi yüz kızartıcı suçlarla,** kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, **terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar** milletvekili olamazlar.

MİLLETVEKİLLERİNE VERİLEBİLECEK DİSİPLİN CEZALARI

TBMM İçtüzüğü'ne göre: Milletvekillerine verilebilecek disiplin cezaları şunlardır:

1. Uyarma;

2. Kınama;

3. Meclisten geçici olarak çıkarma.(Meclisten geçici olarak çıkarma cezası, en çok üç birleşim

için verilir)

SECİMLER

YSK nüfus sayımından sonra 6 ay içinde seçmen listelerini yayımlar. Seçmen listeleri ile seçmenler ve seçmenlerin sayısı belirlenir.

TBMM seçimleri **4 YILDA (2007 YILI DEĞİŞİKLİĞİ)** bir yapılır.

Bir önceki seçimin yapıldığı tarihten itibaren **dört yılın dolmasından önceki son Pazar günü** oy verilir. **Oy verme gününden gerive doğru hesaplanacak doksan günlük sürenin ilk günü seçimin başlangıç tarihidir.**

Seçim Propagandası:

Seçime katılan siyasi partiler ve bağımsız adaylar, seçim propaganda süresinin sona ermesine kadar, yazılı basında ilan ve reklam yoluyla veya internet sitesi açarak sözlü, yazılı veya görüntülü propaganda yapabilirler.

Vatandaşların, elektronik posta adreslerine gönderilecek mesajlarla, taşınabilir veya sabit telefonlarına sesli, görüntülü veya yazılı mesaj göndermek suretiyle propaganda yapılamaz. **Ancak, siyasi partilerin kendi üyelerine gönderdiği sesli, görüntülü veya yazılı mesajlar her zaman serbesttir.** (Siyasi Partiler Kanunu m. 55/B)

Propaganda için kullanılan el ilanları ve diğer her türlü matbuat üzerinde Türk Bayrağı ve dini ibareler bulundurulması yasaktır.

Siyasi partiler ve adayların yapacakları propagandalarda **Türkçe kullanılması esastır.** (Siyasi Partiler Kanunu m. 58.- 2010 yılı Değişikliği-). Kanun sadece esas (kural) olarak Türkçe kullanılması düzenlendiğinden, Türkçe den başka dillerde de seçim propagandası yapılabilir.

Ön Seçim;

Seçimden en az on gün önce YSK ya siyasi partilerin TBMM nin %5 ini geçmemek üzere merkez adayı belirlemesidir.

Yurt dışındaki vatandaşlar ise seçimden 75 gün öncesinden seçim günü saat 17-00 a kadar oy verilebilir. Yerel seçimlerde yurt dışındaki vatandaşlar BAĞIMSIZ ADAYLARA OY VEREMEZLER.

Her il bir **SEÇİM ÇEVRESİDİR.** Ayrıca illerde her 18 milletvekili için bir seçim çevresi oluşturulmuştur. Ankara ve İzmir 2, İstanbul ise 3 Seçim Çevresine bölünmüştür.

Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, değişiklik **YÜRÜRLÜĞE GİRDİĞİ TARİHTEN İTİBAREN 1 YIL** içinde yapılacak seçimlerde **UYGULANMAZ.** (2001 DEĞİŞİKLİĞİ)

SEÇİMLERİN YENİLENMESİ

Anayasa da yer alan 4 yıllık süre dolmadan:

1. Meclis isterse seçimlerin yenilenmesine karar verebilir (Kanun biçiminde ya da Parlamento Kararı ile)
2. Anayasa daki şartlar oluştuğunda Cumhurbaşkanı da karar verebilir.

“ Hükümetin güvenoyu alamaması veya güvensizlik oyuyla düşürülmesini takip eden kırkbeş gün içinde yeni Bakanlar Kurulu kurulmadığı veya kurulduğu halde güvenoyu alamadığı takdirde **Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak,** seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.

Başbakanın güvensizlik oyu ile düşürülmeden **istifa etmesi** üzerine kırkbeş gün içinde veya yeni seçilen Türkiye Büyük Millet Meclisinde Başkanlık Divanı seçiminden sonra yine kırkbeş gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamaması hallerinde de Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.

Bu hallerde Cumhurbaşkanı seçimleri yenilemek **ZORUNDA DEĞİLDİR.** TAKDİR YETKİSİ vardır. Ayrıca TBMM Başkanı na **DANIŞMA** zorunluluğu vardır. TBMM Başkanı nın olumlu görüşünün bulunması zorunlu değildir.

Yenilenme kararı Resmî Gazetede yayımlanır ve Cumhurbaşkanı seçime karar verirse kararın yayınlanmasından **itibaren 90 günü takip eden ilk Pazar günü** seçim yapılır, ancak TBMM seçime karar verirse seçimin tarihini de belirler.

Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer.

ARA SEÇİM

(HER HANGİ BİR NEDENLE BOŞALAN TBMM ÜYELİKLERİ İÇİN YAPILIR !!!!!!!)

- ◆ Genel seçimlerden 30 ay geçmeden ara seçim yapılamaz,
- ◆ **Her seçim döneminde bir defa yapılır,**
- ◆ TBMM nin %5 i boşalırsa 3 Ay içinde ara seçime TBMM karar verir,
- ◆ Genel seçimleri 1 Yıl kala **ara seçim** yapılamaz,

TBMM üyeliğinin %5 inin boşalması halinde genel seçimlerden 30 AY GEÇMESE bile ara seçim yapılmak zorundadır. Ayrıca her %5 lik boşalma durumunda ARA SEÇİM YAPILMAK ZORUNDADIR (Ara seçimin 1 kez yapılacağı kuralının istisnası).

Ancak Genel Seçimlere 1 YIL kala TBMM üyeliklerinin %5 i boşalmış olur ise ARA SEÇİM YAPILAMAZ.

2002 yılı Anayasa Değişikliği uyarınca; Bir ilin veya seçim çevresinin TBMM de üyesi kalmaz ise Genel seçimlerden sonra 30 AY geçmemiş olsa bile, Genel Seçimlere 1 Yıl dan az kalmış olsa bile boşalmayı takip eden 90 gün sonraki ilk Pazar günü ARA SEÇİM YAPILIR.

Savaş sebebiyle seçimler 1 Yıl geri bırakılabilir. Her iki halde de bu kararları 48 saat içinde Bakanlar Kurulu duyurur.

TEMSİL

Milletvekilleri seçildikleri bölgeyi değil bütün milleti temsil eder. (İlk kez 1876 Kanun i Esasi de yer almıştır ve bütün anayasalarımızın ortak hükmüdür).

Milletvekillerinin seçilmesinden sonra Millet tarafından geri çağırılması (GERİ ÇAĞIRMA) ya da seçmenlerin milletvekillerine emir ve talimat vermesi anlamına gelen EMREDİCİ VEKALET yoktur.

Ayrıca partisinden istifa eden milletvekilinin MİLLETVEKİLLİĞİ SIFATI DÜŞMEZ.

Milletvekilliği sıfatı İL SEÇİM KURULU TARAFINDAN SEÇİM TUTANAĞI DÜZENLENDİĞİ ANDA KAZANILIR. Yemin etme göreve başlamak için bir şarttır. Sıfat YEMİNDEN ÖNCE KAZANILIR. Yemin etmeden önce milletvekili dokunulmazlığa sahiptir.

Nüfusu az olan illerin, -nüfusları yeterli olmasa da- en az 2 milletvekili ile temsil edilmesine ilişkin kanun hükmü Anayasa Mahkemesi tarafından (Şubat 2011 de) "temsilde adalet" ilkesine aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

Yasama Uyumsuzluğu (İmtizaçsızlığı)

Milletvekillerinin herhangi bir yürütme görevini kabul etmemesi ve onların yürütmeye karşı tam bağımsız olmasını ifade eder. Bu bağlamda milletvekilliği ile bağdaşmayan işler Anayasa da sayılmıştır.

Anayasaya göre Milletvekilliğiyle bağdaşmayan işler;

- ❖ **Sermavesi devlete veya özel teşebbüslere ait kurum ve kuruluşlarda görev alamazlar,**
- ❖ Temsilci ve hakem olamazlar,
- ❖ Taahhüt işini takip edemez,
- ❖ Yürütme organının teklif ve önerisine bağlı görev alamazlar,

Milletvekilinin yürütme organının teklif ve önerisi ile görev almasına 6 ayı geçmemek üzere TBMM karar verebilir.

Milletvekillerinin BAZI DAVALARDA AVUKATLIK YAPAMAYACAĞI Anayasa da değil 3069 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliği İle Bağdaşmayan İşler Hakkında Kanunda yer almaktadır.

Bu kanuna göre, Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlar ile zimmet, ihtilas, irtikap, kaçakçılık ve döviz suçları gibi Devletin maddi çıkarlarıyla ilgili davalarda Devlet aleyhine vekil (avukat) olamazlar.

YASAMA SORUMSUZLUĞU (KÜRSÜ DOKUNULMAZLIĞI)

Yasama görevi sırasında kürsüde söylenen söz ve davranışlardır. Önemli olan eylemin ve düşünce açıklamasının meclis çalışmaları (Meclis binası içinde olması şart değildir) sırasında işlenmiş olmasıdır.

Mutlak muafliktir,

- Sürekli,
- Ceza davalarına karşı mutlak koruma içerir,
- Meclisçe kaldırılamaz,
- Üyelik bitince soruşturulamaz,

iki esas unsur vardır;- meclis çalışmaları sırasında (MECLİS KÜRSÜSÜ İLE SINIRLI DEĞİLDİR) ve **ov, söz veya düşünce açıklaması** yoluyla işlenmelidir.

YASAMA DOKUNULMAZLIĞI

Milletvekillerini keyfi ve asılsız suç isnatlarından ve ceza kovuşturmalarından korur.

Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen vekil, meclis kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz, yargılanamaz.

Ancak **agir cezayı gerektiren bir suçüstü hali ve soruşturmaya secimden önce başlanmak şartıyla ANAYASA m. 14 te ver alan durumlarda** bu kural ihlal edilebilir.

Cezası var ise ceza vekillik sıfatı bitinceye kadar geriye bırakılır.

- *Nispi ve geçicidir çünkü hukuk davalarına karşı korunma sağlamaz,*
- *Hukuk davası açılmasına engel değildir,*
- *Üyelik süresince zamanaşımı işlemez,*

TBMM de; **siyasi partilerde yasama dokunulmazlığının kaldırılması (buna ek olarak milletvekilliğinin düşmesi ve yüce divan'a sevk) ile ilgili oylamalarla ilgili karar alınmaz.**

Dokunulmazlığın kaldırılmasında; anayasa, adalet karma komisyonlarında hazırlanan rapor genel kurulda okunur 10 gün içinde rapora itiraz edilebilir, itiraz edilmezse rapor kesinleşir. Vekil kendisini savunur veya savundurur.

Dokunulmazlık, vekilin kendisi istese dahi kalkmaz ancak meclis kaldırır. Çünkü bu ayrıcalık için değil kamu yararı için konulmuş bir hükümdür. Dokunulmazlığı kaldırılan bir milletvekilinin, milletvekilliği devam eder. Ayrıca, dokunulmazlığı kaldırılan bir milletvekili, sadece dokunulmazlık hangi suç için kaldırılmış ise o suçtan yargılanabilir. Dokunulmazlığı kaldırılan bir milletvekili, yargılandığı sırada seçimler yenilense ve yeniden milletvekili seçilse, dokunulmazlığın **TEKRAR KALDIRILMASI GEREKİR.**

Dokunulmazlık adi çoğunluk (Karar Yeter sayısı) ile alınan bir T.B.M.M kararı ile kaldırılır. **Özel bir çoğunluk aranmamıştır.**

MİLLETVEKİLLİĞİNİN DÜŞMESİ

Düşme Türleri:

- **İstifada, istifanın geçerliliğinin meclis başkanlık divanınca tespiti nden sonra Genel Kurulca karar verilir,**
- **Kesin hüküm giyme halinde, kısıtlanmada, mahkeme kararında, kararın genel kurula bildirilmesiyle,**
- **Bağdaşmayan işlerde ısrar etmede ise, yetkili komisyon raporu genel kurulun gizli oyuyla normal karar yeter sayısı ile,**
- **Bir ayda 5 birleşim günü oturumlara katılmayan vekil ise, Meclis Başkanlık divanınca durumun tespiti ve genel kurulun üye tam sayısının salt çoğunun kararıyla,**
- **Siyasi partinin kapatılmasına ilişkin dava sonucunda Anayasa Mahkemesinin kapatmaya söz eylem ve davranışlarıyla sebep olan vekillerle ilgili kararını resmi gazetede yayımlandığı gün TBMM başkanlığı durumu meclise sunar ve bilgi verip gereğini yapacağına ilişkin hüküm 2010 Anayasa Değişikliği ile kaldırılmıştır.**
- **2010 Anayasa değişikliği ile birlikte, partisin temelli kapatılmasına neden olma hali milletvekilliğinin düşüren bir sebep değildir.**

DÜŞME KARARININ DENETİMİ

Sadece İSTİFA, DEVAMSIZLIK, BAĞDAŞMAYAN İŞTE İSRAR hallerinde karardan sonra 7 gün içinde ilgili milletvekili veya diğer bir milletvekili Anayasa kanun veya içtüzük hükümlerine aykırılık iddiasıyla iptal için Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

Anayasa Mahkemesi iptal istemini 15 gün içinde kesin karar bağlar.

Mecliste siyasi partilerin dokunulmazlıkla ilgili oylamalarda meclis gruplarında görüşme yapıp karar alamazlar.(siyasi saik etkisi kaldırılmak istenmiştir).

T.B.M.M. MECLİS BAŞKANLIĞI

Başkanlık Divanı; meclis başkanı, başkan vekilleri, katip üyeler ve idare amirlerinden oluşur.

Siyasi partiler meclis başkanlığı için aday gösteremezler. Meclis Başkanlığı seçiminde:

- İlk iki oylamada TBMM nin 2/3 çoğunluğu aranır,
 - Üçüncü oylamada TBMM nin salt çoğunluğu
 - Dördüncü oylama üçüncü turda en çok oy alan aday arasında yapılır **en fazla oy alan** seçilir.
- Meclis toplanınca 5 gün içinde gizli oylama ile seçim yapılır ve 10 gün içinde tamamlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki yıldır, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi ise o yasama döneminin sonuna kadar devam eder. (2010 Değişikliği)

Meclis Başkanı; kendi partilerinin görüşmelerine katılamaz, katıldığı oturumlarda oy kullanamazlar.

Görevleri;

- ❖ Cumhurbaşkanına vekalet etmek,
- ❖ Tatilde 1/5 TBMM isteği ile veya kendiliğinden olağanüstü toplantıya çağırarak,
- ❖ Geçici Bakanlar Kurulu için siyasi partilerden üye tesbiti,
- ❖ Cumhurbaşkanı seçimin yenilenmesine karar vermesi halinde kendisine fikir belirtmek,

Mecliste Siyasi Parti Grupları;

Siyasi parti grupları en az 20 milletvekilinden oluşur.

Siyasi parti grupları şu açılardan önemlidir;

- Anayasa Mahkemesine iptal davası açmada,
- Meclis görüşmelerinde söz hakkı almada,
- Geçici Bakanlar Kurulu na üye vermede,
- Bütçe komisyonuna üye seçiminde,
- Başkanlık divanı oluşumunda,

Anayasa'ya Göre Siyasi Parti Gruplarında Yapılması Yasak Olan İşler:

- Yasama dokunulmazlığının kaldırılması ile ilgili görüşme yapmak,
- Meclis Soruşturmasıyla ilgili görüşme yapmak,
- Meclis Başkanlığı için aday göstermek.

Ayrıca Siyasi Partiler Kanunu'na göre de, Siyasi Parti Grupları veya Siyasi Partilerin diğer organları Bakanlar Kurulu'na seçilecek üyeleri belirleyemezler. (Siyasi Partiler Kanunu m. 28)

T.B.M.M' yi TATİL veya ARA VERME Halinde Olağanüstü Toplantıya Çağırabilecek KİŞİLER

- TBMM nin 1/5 i ,
- Bakanlar Kurulu,
- Meclis Başkanı,
- Cumhurbaşkanı, Meclisi toplantıya çağırabilir. İlgili konu görüşülmeden tatile devam edilemez.

Meclis **EN ÇOK 3 AY TATİL YAPAR. Çalışmalarına 15 günü geçmemek üzere ara verebilir.**

TBMM her yıl ekim ayının ilk günü TBMM kendiliğinden toplanır.

Toplantı Yeter Sayısı;

Meclis **BÜTÜN İŞ VE İŞLEMLERİNDE** üye tam sayısının 1/3ü (184) ile toplanır (2007 Değişikliği)

Karar yeter sayısı;

Anayasa da aksi belirtilmedikçe; toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar alınır fakat bu sayı TBMM ni ¼ ünün bir fazlasından -139'dan- az olamaz.

ANAYASA GÖRE ÖZEL KARAR YETER SAYISI ARANAN HALLER

1. Anayasa değişikliği iki tür oran vardır 2/3, 3/5
 2. Meclis Başkanı seçiminde ilk iki turda 2/3, üçüncü turda üye tam sayısının salt çoğunluğu (276), dördüncü turda üçüncü turda en çok oyu alan iki aday içerisinde EN FAZLA oyu alan aday.
 - Güvenoyu, (göreve başlamak için katılanların salt çoğunluğu (adi çoğunluk), Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi ve Başbakan tarafından görev sırasında güven isteminin reddedilebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla (276) olur. (oylamada yalnız güvensizlik oyları sayılır.)
- Anayasa koyucu hükümetlerin kurulmasını kolaylaştırırken güvensizlik oyuyla yıkılmasını zorlaştırmıştır.
3. Başbakan veya bir Bakan'ın Yüce Divan'a sevkinde TBMM nin salt çoğunluğu,
 4. Bakanın güvensizlik oyu ile düşürülmesi, TBMM nin salt çoğunluğu,
 5. Cumhurbaşkanı'nın vatan ihanet ithamı ile Yüce Divan'a sevkinde TBMM nin 3/4
 6. Genel ve özel afa TBMM nin 3/5
 7. TBMM Kamu Baş Denetçisi Seçimi (İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur.)
 8. Anayasa Mahkemesi'ne üye seçimi (Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur)

OYLAMALAR: Açık kapalı gizli ve işaret oylaması ile yapılır.

Beyaz, olumlu- Yeşil, çekimsiz -Kırmızı, red

En az 15 üyenin teklifiyle açık yapılması zorunludur en az 20 milletvekilinin istemesi halinde ise gizli oylamaya genel kurul karar verir. 5 üye ayağa kalkarak teklif ederse taraf tarafa sayım yapılır.

TBMM NİN GİZLİ OY İLE YAPILMASI ZORUNLU OLAN YASAMA İŞLEMLERİ

- 1- Anayasa Değişikliklerinde maddelerin ve tümünün kabul edilmesi
- 2- Meclis Başkanını seçmek
- 3- Meclis soruşturması açılıp açılmayacağına karar vermek (2001 Yılı Anayasa değişikliği)
- 4- Yüce Divan a sevk için yapılan oylama (2001 yılı Anayasa Değişikliği)
- 5- Üyelikle bağdaşmayan görevde ısrar nedeniyle milletvekilliğinin düşürülmesi
- 6- Anayasa Mahkemesine üye seçme (3 üye seçimi)
- 7- Kamu Başdenetçisinin (Ombudsman) seçimi.(2010 Anayasa Değişikliği)
- 8- Sayıştay Başkanı'nın ve Sayıştay üyelerinin seçimi. (2010 Sayıştay Kanunu ile getirilen hüküm)

BÜTÇE ve KESİN HESAP

Bütçenin hazırlanması ve uygulanması

Devletin ve kamu iktisadi teşebbüsleri dışındaki kamu tüzelkişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır. Mali yıl başlangıcı ile merkezi yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü kanunla düzenlenir.

Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.

Bütçenin Görüşülmesi

Bakanlar Kurulu, merkezi yönetim bütçe tasarısı ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, **malî yıl başından en az yetmişbeş gün önce**, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmibeş üye verilmek şartı ile, siyasi parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur.

Bütçe Komisyonunun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve malî yıl başına kadar karara bağlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önerileri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.

Bütçelerde Değişiklik Yapılabilme Esasları

Merkezi yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir, **Harcanabilecek miktar sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamaz.**

Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez.

Carî yıl bütçesindeki ödenek artışı öngören değişiklik tasarılarında ve carî ve ileriki yıl bütçelerine malî yük getirecek nitelikteki kanun tasarısı ve tekliflerinde, belirtilen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur.

Bütçe kanunları Cumhurbaşkanı tarafından VETO EDİLEMEZ. Ancak Bütçe Kanunları da diğer kanunlar gibi ANAYASA MAHKEMESİ DENETİMİNE tabidir.

Bütçenin TBMM tarafından kabul edilmemesi hükümetin istifa ettiği anlamına gelmez. Ancak hükümet kendiliğinden çekilmez ise bir GENSORU ile düşürülebilir.

Bütçenin denetimi (harcamaların bütçeye uygunluğu) TBMM adına SAYIŞTAY tarafından yerine getirilir. Sayıştay Başkan ve üyelerini TBMM gizli oy ile seçer. **Ancak bu hüküm Anayasa da değil Sayıştay Kanunu'nda yer almaktadır !!!**

KESİN HESAP KANUNU

Kesin hesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları mali yılın sonundan başlayarak, en geç yedi ay sonra, Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. **Sayıştay, genel uygunluk bildirimini**, ilişkin olduğu kesin hesap kanunu tasarısının verilmesinden başlayarak en geç yetmişbeş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

Kesin hesap kanunu tasarısı, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla birlikte Bütçe Komisyonu gündemine alınır. Bütçe Komisyonu, bütçe kanunu tasarısıyla kesin hesap kanunu tasarısını Genel Kurula birlikte sunar, **Genel Kurul, kesin hesap kanunu tasarısını, yeni yıl bütçe kanunu tasarısıyla beraber görüşerek karara bağlar.**

Kesin hesap kanunu tasarısı ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Savıstavca sonuçlandırılmamış denetim ve hesap vargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.

TBMM nin YETKİLERİ

- Kanun koymak, kaldırmak, değiştirmek,
- Bütçe, kesin hesap kanunu yapmak,
- Milletlerarası anlaşmaları onaylamayı uygun bulmak,
- TBMM nin 3/5 ile özel ve genel affa karar vermek,
- Hükümetin denetimi,
- Yurt dışına Asker gönderilmesine karar verme, (Normal karar yeter sayısı ile karar verilir.) Meclis toplanık değilse Cumhurbaşkanı karar verir.

Kanunların teklif edilmesi ve görüşülmesi

Kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İçtüzükte düzenlenir.

Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir. Bakanlar Kurulunun teklifine **TASARI** adı verilir. **Ancak Bakanlar Kurulu Anayasa Değişikliği hakkında TASARI HAZIRLAYAMAZ.** Anayasa Değişiklikleri mutlak surette **TEKLİF** şeklinde olmalıdır.

Kanun Teklifi reddedilirse 1 geçmeden tekrar meclis gündemine getirilemez ve bir yasam döneminde kanunlaşmayan teklifler **KADÜK** olur.

Kanunların Cumhurbaşkanınca Yayımlanması

Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları onbeş gün içinde yayımlar. Kanunlar **ONAYLANMAZLAR.** Kanun teklifi TBMM Genel Kurulunda kabul edildiği anda **KANUNLAŞIR.** Cumhurbaşkanı onaylama değil **YAYIMLAMA** yetkisine sahiptir.

Yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Cumhurbaşkanı kısmen uygun bulmasa bile **TAMAMEN** geri gönderir.

Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir.

TBMM'NİN YÜRÜTMİYİ DENETLEME YOLLARI

Soru, gensoru, meclis araştırması, meclis görüşmesi, genel görüşme yoluyla meclis denetim yapar.

SORU

Kısa gerekçesiz kişisel olmayan, özel hayatı ilgilendirmeyen başka kaynaktan kolayca öğrenilemeyen bir konuya ilişkin 100 kelimeyi geçmemek kaydıyla ilgili milletvekili veya bakan tarafından cevaplandırılması isteğiyle meclise verilen sorulardır.

Üç birleşimde cevaplandırılmayan sorular yazılı soruya çevrilir.

Sözlü sorular, **1 AY içerisinde;** Yazılı sorular ise **15 günde** cevaplandırılmalıdır.

GENEL GÖRÜŞME

Toplum ve devlet faaliyetleriyle ilgili bir konunun genel kurulda görüşülmesidir. **Siyasi Parti grupları veya en az 20 milletvekilinin** istemiyle olur.(ilk imza sahibi veya onun gösterdiği vekil istemi yapar)

MECLİS ARAŞTIRMASI

Belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemedir. **Hükümet, siyasi parti grupları veya en az 20 milletvekili** isteyebilir.

MECLİS SORUŞTURMASI

Başbakan veya bakanların görevleriyle ilgili CEZAI SORUMLULUKLARININ araştırılmasını sağlar. **TBMM nin 1/10 unun kararıyla teklif edilir.**

Genel kurul **gizli oyla** soruşturmayı karara bağlar ve istem kabul edilince rapor **2 ayda** tamamlanır eğer tamamlanamazsa **yeni bir 2 aylık kesin süre** verilir. Rapor başkanlığa verilir ve **10 günde** dağıtılır ve **10 gün içinde** görüşülür ve YÜCE DİVANA SEVK edilir TBMM nin **salt çoğunluğuyla** sevk kararı verilir.(gizli oy)

Yasama dönemi bitse ve seçimler yenilense bile Meclis Soruşturması düşmez. Çünkü Meclis Soruşturması CEZAI SORUMLULUĞA İLİŞKİNDİR.

Ancak, soru, gen soru, genel görüşme ve meclis araştırmaları düşer.

Meclisteki siyasi parti gruplarında meclis soruşturmasıyla ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınmaz.

Yüce Divan'a gönderilen (en az 276 oyla) bakan, bakanlıktan **DÜŞER**. Başbakan yüce divana gönderilirse hükümet **İSTİFA ETMİŞ SAYILIR.**

GENSORU

Hükümetin veya bir bakanın **SİYASİ SORUMLULUĞUNU GEREKTİRİR**. En az bir siyasi parti grubu **adına 20 milletvekilinin imzasıyla** istenir.

Öneri; 3 gün içinde basılıp dağıtılır 10 günde gündeme alınıp alınmayacağına karar verilir.

Önerge görüşmelerinden **1 tam gün geçmeden oylama** yapılamaz. Sadece **güvensizlik oyları** sayılır. **TBMM nin salt çoğunluğu (276) ile karar** verilir.

Gensoru görüşmelerine program mecliste okunduktan **48 saat sonra başlanır**. Bu vekillerin daha iyi düşünüp karar vermesi için bir tür Serinleme Süresidir.

- ❖ Görevde iken güvenoyu istemek **güven istemidir**. İstem okunduktan **1 tam gün geçmedikçe oylamaya geçilemez**. (Serinleme süresi)
- ❖ Görevde iken güvenoyu istemi ancak TBMM üye tamsayısının **SALT ÇOĞUNLUĞUNUN** oyuyla kabul edilirse hükümete güvenoyu verilmemiş sayılır. (82 Anayasası hükümetlerin kuruluşunu başlangıçtaki güvenoyunu toplantıya katılanların çoğunluğunu, karar yeter sayısı ararken hükümetin görev sırasında güvenoyu isteminde Üye Tam Sayısının **SALT çoğunluğu (276) gibi bir çoğunluğu** araması onun hükümet kurmayı kolaylaştırdığının göstergesidir. Çünkü 1980 ihtilalini oluşturan sebeplerden biriside uzun süre istikrarlı hükümetler (hükümetler) kurulamamasıdır.

1982 Anayasası hükümetin göreve başlarken alması gereken güvenoyu için her hangi bir çoğunluk öngörmemiştir.

Yine görev sırasında güvenoyu için de TBMM nin hükümete güvensizlik oyu için Üye tam sayısının **SALT ÇOĞUNLUĞU (276) öngörülmüştür**. Bu bağlamda 1982 Anayasasının hükümet kurmayı kolaylaştırdığı ve hükümetlerin yıkılmasını zorlaştırdığı söylenebilir.

YÜRÜTME

- 1961 Anayasasında yürütme sadece görevdir ve mahfuz düzenleme alanı yoktur.
- 1982 Anayasasına göre ise yürütme yetki ve görevdir.
- Yürütmenin asli bir düzenleme yetkisi yoktur, bu noktada tamamen yasamaya bağlıdır.
- Bir yetki kanununa dayanmadan asli düzenleme yapamaz.

Şu üç halde yürütmenin anayasa dan doğan asli düzenleme yetkisi vardır.

- ◆ Sıkıyönetim KHK sı,
- ◆ Olağanüstü hal KHK sı,
- ◆ Cumhurbaşkanlığı kararnamesinde,

Bu hallerde bir yetki kanununa dayanmadan **asli düzenleme** (ilk elden) yapabilir. Bu yetkiyi anayasadan alırlar. Aksi halde, yasamanın **genelliği ve asliliği** ilkesince TBMM yetkilidir. Kural olarak yürütme (idare) Anayasa ve kanunlar tarafından görevlendirilmedikçe bir iş ve işlem yapamaz ve bu yönümlü TALİ bir yetkidir.

YÜRÜTME ORGANLARI

1982 Anayasasına göre yürütme iki kanatlı bir yapıdan oluşmaktadır (Düalist Sistem). Bu kanadın bir yanında Cumhurbaşkanı bulunurken diğer yanında Bakanlar Kurulu vardır.

1- CUMHURBAŞKANI

5678 Sayılı Yasaya (Anayasa Değişikliği) göre Cumhurbaşkanlığı'na adaylık konusunda şu yeni hüküm getirilmiştir:

“Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasi partiler ortak aday gösterebilir.”

Yeni düzenleme ile, **Meclis dışından aday gösterilme usulü yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkün kılınmış, 1982 Anayasası'nın ilk haline göre kolavlaştırılmış ve son genel seçimde %10 ve daha yukarı bir oranda oy alan sivas partilere ortak aday gösterme imkanı tanınmıştır.**

5678 Savılı Yasa ile Değişik 1982 Anayasası'nın 102. maddesine göre Cumhurbaşkanlığı seçiminde takip edilecek usul şu şekildedir: “ Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. ”

5678 Sayılı yasa ile getirilen yeni düzenleme ile Cumhurbaşkanı iki türlü bir sistem ile genel oy ile halk tarafından seçilecektir. Bu sistemde; ilk turda **geçerli oyların salt çoğunluğunu** sağlayan aday Cumhurbaşkanı seçilecektir. Eğer adaylar geçerli oyların salt çoğunluğunu sağlayamazlar ise, ikinci oylama yapılacak ve ikinci oylamaya ilk oylamada en çok oy alan iki aday katılacak ve ikinci oylama itibariyle geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı olarak seçilmiş olacaktır.

5678 Sayılı yasa ile 1982 Anayasası'nın ilk halinde yer alan: “ Bir kimse iki defa cumhurbaşkanı seçilemez ” hükmü değiştirilmiştir. Yeni hükme göre: “ **Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.**” denilmek suretiyle **bir kimseve ikinci kez Cumhurbaşkanı olma hakkı tanınmıştır.**

1982 Anayasası'nın ilk hali Cumhurbaşkanı'nın görev süresini 7 yıl olarak belirlemişken, **5678 Sayılı Yasa ile yapılan değişiklikle Cumhurbaşkanı'nın görev süresi 5 yıl olarak belirlenmiştir.** Bu iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde bir kimsenin 10 yıl (ard arda veya farklı iki dönem halinde) Cumhurbaşkanlığı yapabildiği yolu açılmış olmaktadır.

5678 Sayılı Yasaya göre, “ **Yeni seçilen Cumhurbaşkanı göreve başlayıncaya kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder.** ” hükmü ile seçilen Cumhurbaşkanı görevine başlayıncaya kadar süresi dolan Cumhurbaşkanı'nın görev süresinin devam ettiği açıkça düzenlenmiştir.

Mevcut düzenlemeye göre halkoyu ile Cumhurbaşkanı'nın seçilemediği durumda ne olacağı konusunda her hangi bir hüküm yoktur. (eski düzenlemede seçimler kendiliğinden yenilentyordu.)

CUMHURBAŞKANININ YETKİLERİ

Yasama İle İlgili Görevleri

- TBMM de yasama yılının ilk gününde açılış konuşması yapmak,
- Gerekğinde TBMM yi toplantıya çağırmak,
- Kanunları **yayımlamak (Kanunlar ONAYLANMAZLAR !!!!)**
- Kanunları tekrar görüşülmek üzere meclise geri göndermek,
- Kanunları halkoyuna sunmak,
- Anayasa Mahkemesi ne iptal davası açmak,
- TBMM nin seçimlerinin yenilenmesine karar vermek.

Yürütme İle İlgili Yetkileri

- Başbakanı atayıp istifasını kabul etmek,
- Başbakanın teklifi üzerine bakanları atayıp görevlerine son vermek,
- Gerekli gördüğünde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek,
- Uluslar arası temsilci göndermek ve kabul etmek,
- Milletlerarası anlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,
- TBMM adına TSK ya başkomutanlığını temsil etmek,
- TSK nın kullanılmasına karar vermek,
- **Genelkurmay Başkanını atamak, (Bakanlar Kurulu teklif eder/seçer, atamayı C. Başkan yapar)**
- YÖK üyelerini atamak,
- MGK ya başkanlık etmek,
- KHK yı çıkarmak (OHAL KHK larında Bakanlar Kurulu'na Başkanlık eder, olağan KHK ları ise imzalar/onaylar.)
- Sıkıyönetim kararını vermek,
- Af ve cezaları hafifletmek,
- DDK Başkan ve üyelerini seçmek ve denetleme ile görevlendirmek,
- Üniversite rektörlerini seçmek.

Yargı İle İlgili Görevleri

- **Anayasa Mahkemesi'nin 14 üyesini seçmek (2010 değişikliğine göre Anayasa Mahkemesi 17 üvelidir ve bu üyelerin 14'ü Cumhurbaşkanı tarafından 3 ü ise T.B.M.M. Tarafından seçilmektedir.)**
- Askeri Yargıtay üyelerini seçmek ,
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini seçmek,
- *Danıştay üyelerinin ¼ ünü seçmek, (YARGITAY'a ÜYE SEÇME YETKİSİ YOKTUR)*
- Yargıtay cumhuriyet başsavcısını,
- Yargıtay cumhuriyet başsavcı vekilini seçmek,
- **HSYK'nın 4 Asıl üyesini seçmek (2010 Değişikliği)**

CUMHURBAŞKANININ TEK BAŞINA YAPTIĞI İŞLEMLER

- 1- Yüksek yargı organlarına üye seçmek
- 2- Kanunları tekrar görüşülmek üzere TBMM ye geri göndermek
- 3- Anayasa Mahkemesine iptal davası açmak
- 4- Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek
- 5- Bakanlar Kurulunu toplantıya çağırmak
- 6- Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek
- 7- MGK yı toplantıya çağırmak ve başkanlık etmek (**Cumhurbaşkanı katılmıyor ise Başbakan MGK ya başkanlık eder**)
- 8- Devlet Denetleme Kurulu Başkan ve üyelerini seçmek
- 9- Anayasa'da sayılan hallerde TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar vermek
- 10- HSYK'nın 4 asıl üyesini ve Anayasa Mahkemesi'nin 14 Üyesini seçmek.

CUMHURBAŞKANININ KARŞI İMZA KURALI UYARINCA İLGİLİ BAKAN, BAŞBAKAN YA DA BAKANLAR KURULU İLE BİRLİKTE YAPTIĞI İŞLEMLER

- 1- Yabancı Devlet Temsilcilerini kabul etmek
- 2- Milletlerarası Anlaşmaları onaylamak (Bakanlar Kurulu tarafından imzalanan- Süresi 1 yılı aşmayan, devlet maliyesine yük getirmeyen ve yabancı ülkedeki vatandaşların mülkiyet haklarına zarar vermeyen anlaşmaları Bakanlar Kurulunun başı olarak imzalar)
- 3- Sürekli hastalık, kocama ve sakatlık nedeniyle belirli kişilerin cezalarını hafifletmek ya da kaldırmak (Adli Tıp İhtisas Dairesi'nin görüşü gerekmektedir)
- 4- Genelkurmay Başkanını atamak (Anayasa'da açıkça yazılıdır)
- 5- Bakan atamak ve azletmek (Hem atamada hem de azil de Başbakanın önerisine ihtiyaç duyar)
- 6- Bazı kamu görevlilerini atamak (müşterek kararname ile atanırlar)

CUMHURBAŞKANININ BAZI ATAMA VE SEÇME İŞLEMLERİNDE BELİRLİ KURULLARIN ÖNCEDEN ADAY BELİRLEME YETKİSİ ANAYASA DA AKSİ BELİRTİLMEDİKÇE BU İŞLEMLERİN CUMHURBAŞKANI TARAFINDAN TEK BAŞINA YAPILMADIĞI ANLAMINA GELMEZ. İŞLEMİN NİTELİĞİNE BAKMAK GEREKMEKTEDİR.

Cumhurbaşkanının Sorumsuzluğu

Cumhurbaşkanının Siyasal sorumsuzluğu tamdır. Cumhurbaşkanının ortak üçlü kararname ile yaptığı işlemlerden dolayı başbakan ve Bakanlar Kurulu sorumludur. **(Kral hata yapmaz görüşüne dayanmaktadır)**

Cezai sorumluluk; görevinden dolayı, ancak vatana ihanet halinde TBMM ni 1/3 ünün teklifi ve 3/4 ünün kararıyla yüce divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesinde yargılanır.

Kişisel suçlarından dolayı sorumluluğu tamdır. Ancak Anayasa da Cumhurbaşkanı nın dokunulmazlığı açıkça düzenlenmemiştir. Anayasal anlamda, kişisel suçları bakımından Cumhurbaşkanı nın dokunulmazlığı bulunmamaktadır.

Vekâletini meclis başkanı yapar; **ölüm istifa ve ayrılımda yenisi seçilinceye kadar, yurtdışına çıkış ve hastalık da görevine dönünceye kadar vekalet eder.** Bu süreç içinde teamül, ancak gündelik işlemlerle ilgili karar alabilmesi yönündedir. (Anayasal Teamül)

Devlet Denetleme Kurulu

1981 yılında Milli Güvenlik Konseyi tarafından kurulmuş ve **1982 Anayasası ile de benimsenmiştir.** DDK, 9 üyeli ve Doğrudan Cumhurbaşkanı na bağlıdır ve başkan ve üyeleri Cumhurbaşkanı tarafından atanır. **Devlet Denetleme Kurulunun işlevi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile değil KANUNLA düzenlenir.**

İdarenin hukuku uygun ve düzenli çalışmasını sağlamak amacıyla denetim, inceleme ve araştırma yapar. **DDK, hem hukuka uygunluk hem de yerindelik denetimi yapan bir organdır.**

Kurulun soruşturma yapma ve ceza verme yetkisi yoktur. Kararları gizlidir ve rapor halinde Cumhurbaşkanına sunulur ve gereği yapılmak üzere Başbakanlığa gönderilir.

DDK, **Silahlı kuvvetler ve vargı organlarını denetleyemez.**

DDK Şu kurumları denetleyebilir:

- Tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sermayesinin yarısından fazlası bunlara ait olan her türlü kuruluşu
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını,
- Her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşunu,
- Kamuya yararlı dernek ve vakıfları.

2- BAKANLAR KURULU

Bakanlar Kurulu yürütme görevini fiilen kullanan ve siyasi olarak sorumlu olan organdır.

T.B.M.M Seçimleri yapıldıktan sonra Cumhurbaşkanı TBMM içinden bir milletvekili Başbakanı atar. Başbakan ise TBMM içerisinden ya da milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olan kimselerden olmak kaydıyla TBMM dışında bakanları seçer. **(Dışarıdan bakan atanması usulü ilk kez 1961 Anayasası ile kabul edilmiştir.)** Bu aşamadan sonra Cumhurbaşkanı bakanları ATAR ve Bakanlar Kurulu kurulmuş olur. **Bakanlar TBMM onayına sunulmaz.**

Dışarıdan atanan bakan milletvekili dokunulmazlığına sahiptir ancak dışarıdan atanan bakan kanun teklif edemez ve oylamalar da milletvekili olarak oylamaya katılamaz.

Bakanların görevine Başbakanın ÖNERİSİ üzerine Cumhurbaşkanı son verir. Bu hüküm ilk kez 1982 Anayasasında yer almıştır. 1982 Anayasası Bakanlar Kurulu içerisinde Başbakanı güçlendirmiştir.

Hükümetin kurulması için ÖZEL BİR ÇOĞUNLUK ARANMAZ. 1982 Anayasası hükümet kurmayı kolaylaştırmıştır.

❖ Bir bakan ancak diğer bir bakana vekalet edebilir, her hangi bir sebeple boşalan bir bakanlığa 15 gün içinde bir bakan ataması yapılır.

❖ Bakanlar kurulunun siyasal sorumluluğu;

- **Kollektif sorumluluk;** ülke siyasetinin yürütülmesi işlevinden birlikte sorumlu olunmakla birlikte,
- **Bireysel sorumluluk;** her bir bakan kendi bakanlığının görev alanına giren işlerden de ayrıca sorumluluğu ifade eder. Her bakan Başkana karşı da sorumludur.

Siyasi sorumlulukta müeyyide **cezai değil siyasidir**. Gensoru sonucunda, parlamento kararı neticesinde bakanın görevine **meclisçe son verilmesidir**.

Kollektif sorumluluk ta genel siyasetin yürütülmesinden sorumlu olduğu için bu hususta güvensizlik oyunun verilmesi hükümetin düşmesi demektir.

Her bir bakan göreviyle ilgili devlete verdiği zarardan kendisi sorumludur. Ceza yargılaması dışındaki hukuk davalarına ilişkin davalar genel adliye mahkemelerinde görülür. Bilindiği gibi **milletvekilliği dokunulmazlığı (yasama dokunulmazlığı)** hukuk davası açılmasına engel teşkil etmez.

Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı KANUN ile düzenlenir.

Geçici Bakanlar Kurulu

1 - Seçimlerin yenilenmesine Cumhurbaşkanı tarafından karar verildiğinde, Cumhurbaşkanı geçici bakanlar kurulunu kurması için başbakanı atar ve başbakan ise BAĞIMSIZLAR içinden **Adalet İçişleri ve Ulaştırma bakanlarını atar**. Siyasi parti grupları içerisinde oranlarına göre Geçici bakanlar kurulu oluşturulur. Seçimlerin tarafsızlığı açısından önemlidir. **Seçimlerin Cumhurbaşkanı tarafından yenilenmesinin Resmi Gazete de ilanından sonra 5 gün içinde bu atamalar yapılır**. Yeni meclis kurulup yeni bir bakanlar kurulu oluşturuluncaya kadar görev yaparlar.

Geçici Bakanlar Kurulu için güvenovuna başvurulmaz ve görevi yeni Meclis toplanıncaya kadar devam eder.

2 - TBMM tarafından seçimlerin yenilenmesine karar verildiğinde, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları çekilir ve seçimin başlangıç tarihinden 3 gün önce, yinleme kararı alınmış ise bu karardan itibaren 5 gün içinde TBMM içinden veya dışından BAĞIMSIZLAR bu bakanlıklara **BASBAKAN tarafından atanır** ve Cumhurbaşkanı'na bilgilendirme yazısı gönderilir. (Normal şartlarda kurulan Bakanlar Kurulu'nda, Bakan, Başbakanın teklifi ve Cumhurbaşkanı'nın onayıyla atanır. Burada ise Cumhurbaşkanı'nın ataması/onayı yok bunun yerine sadece bilgilendirilmesi söz konusu)

YÜRÜTMENİN DÜZENLEYİCİ İŞLEMLERİ

Yürütmenin düzenleyici işlemleri 4 başlık altında toplanmaktadır.

1. Kanun Hükümünde Kararnameler (KHK)
2. Tüzük
3. Yönetmelik
4. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER (KHK)

Yetki;

Bakanlar Kurulu'na aittir.

Şekil;

Mutlaka bir yetki kanununa dayanmalıdır. (Olağanüstü KHK lar hariç - çünkü olağanüstü KHK larda yetki doğrudan Anayasa'dan alınır ve asli bir yetkidir, yetki kanununa ihtiyaç yoktur-)

Yetki kanunu KHK nın;

- > Amacını,
- > Kapsamını,
- > İlkelerini,
- > Birden fazla KHK çıkarılıp çıkarılamayacağını,
- > Süresini belirler.

Onay;

KHK'lar Cumhurbaşkanının onayına sunulur.

Olağan KHK larla Düzenlenemevecek Olan Konular

1. *Temel hak ve hürriyetler,*
2. *Kişi hak ve ödevleri,*
3. *Siyasi hak ve ödevler.*

Sosyal ve ekonomik hak ve ödevler KHK ile düzenlenebilir.

Yargısal Denetim;

KHK lar Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenir.

Anayasa Mahkemesi üçlü bir denetim yapar

- **Yetki Kanununun Anayasaya uygunluğu,**
- **KHK nın yetki kanununa uygunluğu,**
- **KHK nın Anayasaya uygunluğu.**

Yürürlük;

KHK lar Resmi Gazete de yayımlandığı gün yürürlüğe girer ve aynı gün meclise sunulur. **Öncelikle ve ivedilikle** görüşülür. **Şekil ve Esas bakımından Anayasa Mahkemesi denetimi vardır** (Yayımdan itibaren 60 gün içinde).

OLAĞANÜSTÜ HAL KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERİ

Yetki;

Bir yetki kanununa dayanmazlar **yetki doğrudan Anayasadandır. Yürütme erkinin bir YETKİ oluşunun** (1982 Anayasası yürütme görev ve yetkisi ifadesini kullanmaktadır) bir göstergesidir.

Organ;

Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu yetkilidir. Cumhurbaşkanı asli unsurdur. Oysa olağan KHK da Cumhurbaşkanı sadece şekli unsurdur.

Konusu;

Milletler arası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla ve ölçülülük olması durumunda **Temel hak ve hürriyetleri, kişi hak ve ödevlerini ve siyasi hak ve ödevleri de düzenlenebilir, kısıtlayabilir. Olağanüstü KHK lar ile mevcut kanunlarda değişiklik yapılamaz.**

Denetim;

Şekil ve Esas aykırılığı dolayısıyla Anayasa Mahkemesine iptal davası açılmaz.

Anayasa 148 deki hükme binaen denetimi yapılamaz. Eğer - **usul saptırması** - yapılarak olağanüstü halin kapsamı dışındaki bir konu Olağanüstü Hal KHK sı ile düzenlenmiş ise bu halde Yüksek Mahkeme kendisini yetkili sayarak denetim yapabilecektir. (Anayasa Mahkemesi içtihatları ile getirilmiş bir denetimdir.)

Olağanüstü hal KHK sı için;

- **Yer bakımından sınırlama vardır.**
- **Süre bakımından sınırlama vardır.**
- **Bu tür KHK ile kanunlarda değişiklik yapılamaz.**

Bu KHK lar yayımlandığı gün meclise sunulduğundan bu tür KHK ların tek denetimini TBMM yapar.

Süre;

Olağanüstü hal KHK sı; diğer KHK, kanun ve tekliflerden **öncelikle, ivedilikle, 30 gün** içinde görüşülür.

CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ

Cumhurbaşkanlığı genel sekreterliğinin kuruluşunu TBMM düzenleyemez. Bu konu ancak Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenebilir. Anayasadan kaynaklanan asli bir yetkidir. Yürütmenin yetki oluşunun ikinci göstergesidir. (İlki olağanüstü KHK lar ve Sıkıyönetim KHK ları idi)

Konusu;

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin çalışma esasları, kuruluşu, teşkilat ve personel atama işlemlerini kapsar.

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri doğrudan **Cumhurbaşkanı tarafından** atanır.

Denetim;

Gerek **Anayasa Yargısı** ve gerekse **İdari Yargı denetimi dışındadır.**

TÜZÜK

Konusu;

Kanunların uygulamasını göstermek ve kanunun emrettiği işleri belirlemek üzere çıkarılır.

Yetki;

Tüzük çıkarma yetkisi **Bakanlar Kurulu** na aittir.

Usul;

Kanuna aykırı olmamak kaydıyla Danıştay incelemesinden geçirilerek Cumhurbaşkanı **onayı ile kanunlar gibi yayımlanır**. Danıştay incelemesinden geçmemiş bir düzenleme **tüzük olarak yayımlanamaz**.

Denetim;

Tüzükleri yargısal denetimi İdari Yargı da (İlk derece mahkemesi olarak DANIŞTAY) yapılır.

YÖNETMELİK

Konusu;

İdarenin en kapsamlı düzenleyici işlemidir. Kanuna aykırı olmamak kaydıyla Kanun ve tüzüklerin uygulamasını göstermek amacıyla çıkarılır.

Yetki;

Başbakanlık, Bakanlıklara ve KAMU TÜZEL KİŞİLİKLERİNE aittir. **Bakanlar Kurulunun yönetmelik çıkarma yetkisi Anayasa da açıkça ver almamaktadır.**

Usul;

Yönetmeliklerin hepsi Resmi Gazete'de yayınlanmaz. Hangi Yönetmeliklerin RG'de yayınlanacağı Kanunla Gösterilmiştir. Buna göre,

Başbakanlık, Bakanlıklar ve Kamu Tüzel Kişileri'nin.

- İşbirliğine, yetki ve görev alanlarına ilişkin hükümleri düzenleyen yönetmelikler,
- Kamu personeline ait genel esasları kapsayan yönetmelikler,
- Kamuyu ilgilendiren yönetmelikler Resmi Gazete de yayımlanır.

Hangi yönetmeliklerin kamuyu ilgilendirdiğini tayin yetkisi Başbakanlık'tadır.

RG'de yayınlanması zorunlu olmayan yönetmelikler, ilgili yönetmeliğin uygulanacağı yörede çıkan bir gazetede veya yayın organında yayımlanırlar.

Yönetmelikler de idarenin kanuniliği gereği mutlaka *bir kanun veya tüzüğe dayanmalıdır.* (Yönetmeliklerin sebep unsuru, kanun veya tüzüktür).

Denetim; yönetmeliğin yargısal denetimi **İdari Yargı** (DANIŞTAY VE İDARE MAHKEMELERİ) da yapılır.

BAŞKOMUTANLIK VE GENELKURMAY BAŞKANLIĞI

Başkomutanlık, TBMM nin manevi varlığından ayrılamaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur. Başkomutan Cumhurbaşkanıdır.

Anayasaya göre milli güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından TBMM ye karşı **Bakanlar Kurulu** sorumludur.

Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve görev ve yetkilerinden dolayı **BAŞBAKAN** a karşı sorumludur.

MİLLİ GÜVENLİK KURULU

Milli Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları, Adalet, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur.

Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.

Milli Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonunun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca değerlendirilir.

Milli Güvenlik Kurulunun gündemi; Başbakan ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.

Cumhurbaşkanı katılmadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Başbakanın başkanlığında toplanır.

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri kanunla düzenlenir.

MGK Kanunu'na (2945 Sayılı Kanun) göre:

Kurul, **iki ayda bir toplanır**. Gerektiğinde Kurul, Başbakanın teklifi üzerine veya doğrudan Cumhurbaşkanının çağrısı ile de toplanır.

MGK Genel Sekreterliği, **Başbakana bağlıdır**.

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri, **Başbakanın teklifi ve Cumhurbaşkanının onayı ile atanır**. Söz konusu atamanın, Türk Silâhlı Kuvvetleri mensupları arasından yapılmasının öngörülmesi hâlinde Genelkurmay Başkanının olumlu görüşü alınır.

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri, **MGK Toplantılarına katılır ancak bu toplantılarda OY HAKKI YOKTUR**.

ANAYASANIN DEĞİŞTİRİLMESİ

Teklif:

Anayasa Değişikliği, TBMM üye tamsayısının 1/3 ünün yazılı teklifiyle yapılır. **Anayasa Değişikliği Bakanlar Kurulu tasarısı şeklinde olamaz**. Mutlaka milletvekillerinin teklifiyle olması gerekir.

Oylama:

Teklif gizli oylamayla görüşülür.

- Anayasa değişiklik teklifleri **ivedilikle görüşülemez**,
- **En az 48 saat arayla iki defa** görüşülür (48 saat serinleme süresi),

Oran

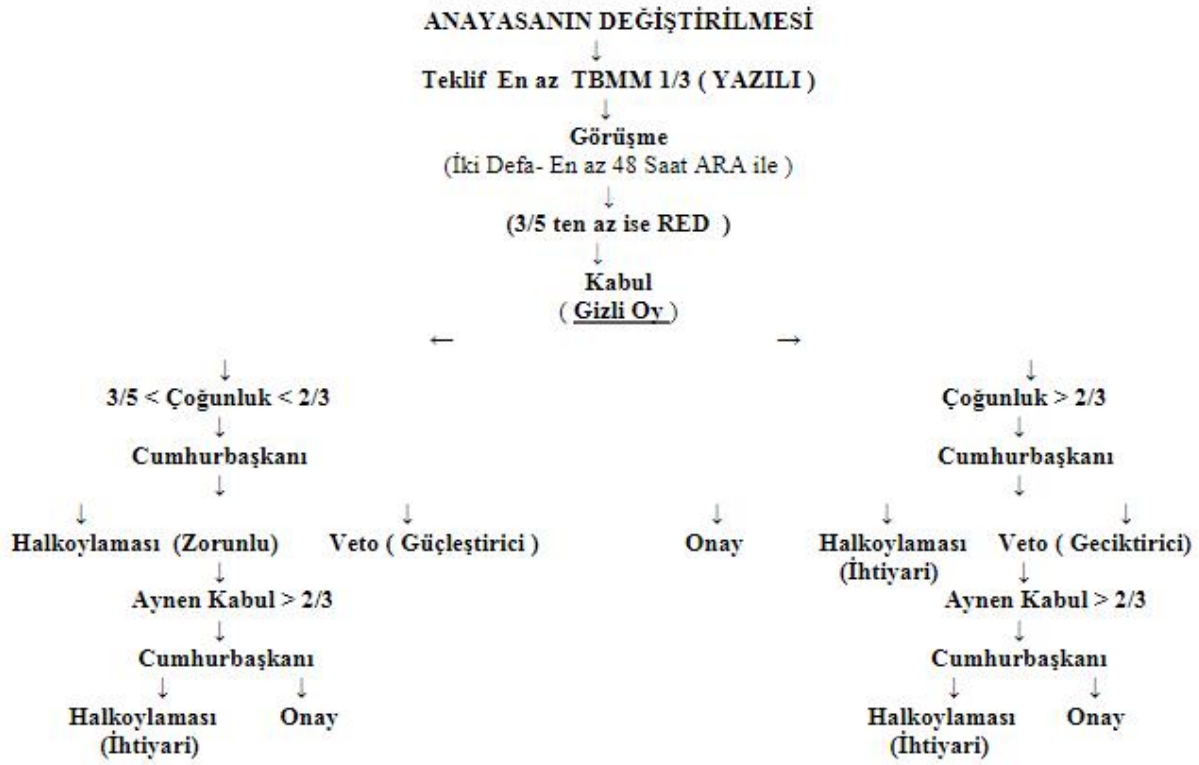
3/5 ve 2/3 olmak üzere iki oran vardır.

- ❑ 3/5 (330 Parlamenter) ten aşağı bir kabul oranında; değişiklik teklifi reddedilmiş sayılır,
- ❑ 2/3 (367 Parlamenter) ile 3/5 (330 parlamenter) arasında bir çoğunlukla kabul edilirse; Cumhurbaşkanı iki şekilde davranabilir
 - **Halkoyuna gönderebilir (ZORUNLU)**
 - **Veto edebilir (güçleştirici veto).**
- ❑ 2/3 ve daha fazla bir kabul ile olursa; **Cumhurbaşkanı onaylayabilir, halkoyuna gidebilir (İHTİYARİ) , veto edebilir (geciktirici veto).**

Hem güçleştirici hem de geciktirici veto da meclisin tekrar geri gönderebilmesi için en az 2/3 çoğunlukla tekrar kabul etmesi gerekir. Bu oylama aynı metin üzerindedir. Cumhurbaşkanı kısmen onaylayabilir. Meclisin tasarıda yapacağı en küçük bir değişiklik tekrar veto sebebidir.

- **Cumhurbaşkanı 2/3 ile kabul edilip ikinci kez önüne geldiğinde artık veto edemez ve önünde iki seçenek vardır;**
 - **Onaylamak,**
 - **Halkoyuna sunmak (ihtiyari).**

Cumhurbaşkanı kararını **15 gün içinde** gerekçeli olarak gönderir. **Anayasa Değişikliğinin Yüksek Mahkemece Denetimi; sadece şekli denetimi vardır. HALKOYLAMASINA sunulan Anayasa Değişikliğinin hangi maddelerinin birlikte hangilerinin avrı avrı ovlanacağına TBMM Karar Verir. (Anayasa m. 175)**

ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİNDE ANAYASA MAHKEMESİNİN DENETİMİ

Anayasa Mahkemesinin Anayasa Değişikliklerini ŞEKİL AÇISINDAN Denetlemesi:

- Teklif çoğunluğu,
- Oylama çoğunluğu,
- İvedilikle görüşülüp görüşülmediği ile sınırlıdır.

Anayasa değişikliklerinde Esas denetimi yapılamaz çünkü kabul edilen değişiklik metni artık anayasa hükmünü aldığından aynı kademede bulunan bir normun denetimi kendisiyle aynı kademede bulunan norma göre yapılamaz.

Şekli İptal Davası (Soyut Norm Denetimi- İPTAL DAVASI YOLU)

Usul; bu davayı açabilecekler anayasa da sayılmıştır.

➤ Cumhurbaşkanı,

- TBMM nin üye tamsayınının 1/5 i nin yazılı dilekçesiyle kanunun va da Anayasa Değişikliğinin resmi gazetede yayımından başlayarak itibaren 10 gün içinde Anayasa Mahkemesini başvururur.

Dilekçenin yüksek mahkemenin sekreterliğine verilmesinden sonra sekreterlik dosyaları 10 gün içinde inceleyip dosyada eksiklik olup olmadığına karar verir, eğer eksiklik var ise dilekçede ismi yazılı iki üyeye, isim yazılı değilse imza dilekçesinde en üstteki iki üyeye bildirilir ve 15 günden az olmamak şartıyla süre verir ve eksikliklerin giderilmesini ister. Bu süre içinde eksiklikler giderilmezse dava açılmamış sayılır. Eksiklikler tamamlanırsa dava dilekçe verildiği tarihte açılmış sayılır. Yüksek Mahkeme şekil bozukluğu davasını öncelikle inceleyip karara bağlar.

Karar;

Anayasa Mahkemesi Anayasa Değişikliklerinde İPTAL KARARI İÇİN toplantıya katılanların 2/3 ünün çoğunluğu ile (2010 Değişikliği) karar vermesi gerekir.

Öncelik; bir konunun ehemmiyetine binaen gündemdeki diğer işlerden önce görüşülmesidir. **İvedilik;** bir defa görüşülmesidir, acele işlerde kullanılır.

OLAGANÜSTÜ YÖNETİM USULLERİ

A- Olağanüstü Hal

1. Tabii afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilânı

Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde, **Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu**, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde **süresi altı ayı geçmemek üzere** olağanüstü hal ilân edebilir.

2. Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilânı (MGK görüşü alınmak zorundadır)

Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, **Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra** yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, **süresi altı ayı geçmemek üzere** olağanüstü hal ilân edebilir.

Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme

Anayasanın 119 ve 120 nci maddeleri uyarınca olağanüstü hal ilânına karar verilmesi durumunda, **bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve HEMEN Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplanmaya çağırılır.**

Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında 4 AY ı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

Tabii afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilân edildiğinde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, Anayasanın 15 inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandıracağı veya nasıl durdurulacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü yönetim usulleri, Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenir.

Olağanüstü hal süresince, **Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararname çıkarabilir.** Bu kararname, Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Özet olarak OLAĞANÜSTÜ HALİN ÖZELLİKLERİ ŞUNLARDIR:

- 1- Tabii afet, tehlikeli salgın hastalık ağır ekonomik bunalım durumunda **Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu ilan eder.**
- 2- Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin bozulması durumunda **Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu MGK dan görüş alınarak ilan edilir.**

Olağanüstü hal **6 ayı geçmemek üzere** ilan edilir. Bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve **AYNI GÜN meclis onayına sunulur.** Meclis süreyi **değiştirebilir, olağanüstü hali ve sıkıyönetimi kaldırabilir** Bakanlar kurulunun istemi üzerine **her defasında 4 ay uzatılmasına karar verebilir.**

Olağanüstü halin ilanında MGK kararı zorunlu değil **İSTİŞARİ** niteliktedir.

Olağanüstü hal ilanı Bakanlar Kurulu kararıdır, aynı gün meclis onayına sunulup TBMM tarafından onaylandığında **TBMM KARARI** (parlamento kararı) olur ve **usul saptırması** yapılması durumu hariç **Anayasa Mahkemesinin denetimi dışında tutulmuştur. Bu dönemde çıkarılan KHK lar için Anayasa Mahkemesine iptal davası açılmaz.**

B- Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali

(MGK görüşü almak zorunludur)

Anayasanın tanıdığı hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik ve olağanüstü hal ilânını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, **Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra,** süresi **6 AY ı aşmamak üzere** yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilân edebilir.

Bu karar, DERHAL (OHAL de derhal ibaresi yok !!!!!) Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi gerekli gördüğü takdirde sıkıyönetim süresini kısaltabilir, uzatabilir veya sıkıyönetimi kaldırabilir.

Sıkıyönetim süresinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararname çıkarabilir.

Bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır ve **aynı gün (OHAL'de ise HEMEN)** Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Sıkıyönetimin her defasında 4 AY 1 aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. **Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.**

Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, idare ile olan ilişkileri, hürriyetlerin nasıl kısıtlanacağı veya durdurulacağı ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi halinde vatandaşlar için getirilecek yükümlülükler kanunla düzenlenir.

Sıkıyönetim komutanları Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yaparlar.

Sıkıyönetimin Unsurları

- ◆ Kolluk yetkisi askeri makamlara geçer,
- ◆ Temel hak ve hürriyetler kısıtlanabilir veya durdurulabilir,
- ◆ Bazı suçlar sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanır,
- ◆ Vatandaşlara çalışma yükümlülüğü getirilebilir.
- ◆ Anayasa OHAL VE SIKIYÖNETİM zamanlarında yargı mercilerinin YÜRÜTMEYİ DURDURMA kararı vermesinin yasaklanabileceğini düzenlemiştir.

Temel hak ve hürriyetler normal zamana göre daha kapsamlı sınırlamaya tabidir.

Sıkıyönetim komutanlarının **idari işleri konusunda yargıya gidilemez. (Anayasa değil Sıkıyönetim Kanunu hükmüdür)**

UNSURLARI İLE OLAĞANÜSTÜ YÖNETİM USULLERİ (KARŞILAŞTIRMALI)

OLAĞANÜSTÜ HAL

YETKİ:

Cumhurbaşkanı Başkanı Başkanlığındaki Bakanlar Kurulu ilan eder. En çok 6 Ay içindir. Gerek duyulursa Bakanlar Kurulu TBMM den uzatılmasını isteyebilir.

4 Ay'ı geçmemek üzere TBMM uzatmaya karar verebilir. (TBMM de PARLAMENTO KARARI BİÇİMİNDE ONAYLANIR)

SEBEP ve ŞEKİL:

- 1- Tabi afet, tehlikeli salgın hastalık, ağır ekonomik bunalım hallerinde MGK GÖRÜŞÜ ALINMAZ.
- 2- Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde MGK GÖRÜŞÜ ZORUNLUDUR.
- 3- HEMEN TBMM onayına Sunulur

KONU:

- 1- Vatandaşlar için para, mal, çalışma yükümlülükleri getirilebilir (Afet, ekonomik bunalım ve salgın hastalık)
- 2- Temel Hak ve Hürriyetler Sınırlanabilir ve Durdurulabilir.

AMAÇ:

- Kamu düzeninin tesis edilmesi

SIKIYÖNETİM

YETKİ:

Cumhurbaşkanı Başkanı Başkanlığındaki Bakanlar Kurulu ilan eder. (En çok 6 Ay içindir. Gerek duyulursa Bakanlar Kurulu TBMM den uzatılmasını isteyebilir.

4 Ay 1 geçmemek üzere TBMM uzatmaya karar verebilir. SAVAŞ HALİNDE 4 AYDAN DAHA UZUN SÜRELERLE UZATILABİLİR. (TBMM de PARLAMENTO KARARI BİÇİMİNDE ONAYLANIR)

SEBEP ve ŞEKİL:

- Olağanüstü hali gerektiren olaylardan DAHA VAHİM şiddet olayları yaygınlaşırsa, savaş ya da savaşı gerektirecek bir durum ortaya çıkarsa, ayaklanma olur ise Sıkıyönetim ilan edilebilir. MGK GÖRÜŞÜ ZORUNLUDUR.
- AYNI GÜN TBMM onayına sunulur.

KONU:

- Vatandaşlar için para, mal, çalışma yükümlülükleri getirilebilir (Afet, ekonomik bunalım ve salgın hastalık)
- Temel Hak ve Hürriyetler Sınırlanabilir ve Durdurulabilir.

AMAÇ:

Kamu düzeninin tesis edilmesi

SIKIYÖNETİMİN ÖZEL HÜKÜMLERİ:

- Sıkıyönetim Komutanları Genelkurmay Başkanına bağlı olarak görev yapar.
- Kolluk görev ve yetkileri askeri makamlara geçer.
- Temel hak ve hürriyetlerin kısıtlanması ve durdurulması söz konusudur.
- Bazı suçlar için yargılama Sıkıyönetim Askeri Ceza Mahkemelerinde yapılır.

YARGI

Yargı yetkisi **Türk Milleti adına mahkemelerce** kullanılır.

Mahkemelerin bağımsızlığı; yargının yasama ve yürütmeden ayrılığı, hiçbir organın mahkemelere emir talimat ve genelge gönderememesidir.

Hakimlik Teminatı:

- Hakimlerin azlonulamaması,
- 65 Yaşını TAMAMLAMADAN isteği dışında emekliye sevk edilemez, (ASKERİ HAKİMLER yetersizlik ve rütbelerinde belirtilen yaş hadlerine ulaştıklarında emekli edilebildikleri için Askeri Hakimler için 65 yaş teminatı söz konusu değildir)
- Mahkemenin kaldırılması veya kadronun kaldırılması sebebiyle dahi olsa maaş ve ödenekten yoksun tutulamaz, suç işleme ve sağlık şartlarından dolayı ayrı kalmalar istisnadır, bu hallerde maaş ve ödenekten yoksun bırakılabilirler)

Hâkim ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK)

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar. HSYK, Anayasa'da YARGI BÖLÜMÜNDE DÜZENLENMİŞTİR. **Ancak, yüksek mahkeme değildir.**

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu **22 asıl ve 12 yedek üyeden oluşur;** üç daire halinde çalışır.

Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır.

Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir.

Kurulun:

Dört asıl üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; **yükseköğretim kurumlarının hukuk, dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanıca,**
Üç asıl ve üç yedek üyesi **Yargıtay üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca,**
İki asıl ve iki yedek üyesi **Danıştay üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca,**
Bir asıl ve bir yedek üyesi **Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından,**

Yedi asıl ve dört yedek üyesi, **birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adli yargı hâkim ve savcılar arasından adli yargı hâkim ve savcılarınca,**

Üç asıl ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, **birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcılar arasından idarî yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilir.**

Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.

Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde yapılır. **Cumhurbaşkanı tarafından seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üveliginin**

boşalması durumunda, boşalmayı takip eden altmış gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır. Diğer üyeliklerin boşalması halinde, asıl üyenin vedağı tarafından kalan süre tamamlanır.

Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi genel kurullarından seçilecek Kurul üyeliğı için her üyenin, birinci sınıf adlı ve idarî yargı hâkim ve savcılarını arasından seçilecek Kurul üyeliğı için her hâkim ve savcının; oy kullanacağı seçimlerde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilir. Bu seçimler her dönem için bir defada ve gizli oyla yapılır.

Kurulun, **Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki asıl üyeleri**, görevlerinin devamı süresince; **kanunda belirlenenler dışında** başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler.

Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Kurul Başkanı olan ADALET BAKANI dairelerin çalışmalarına katılamaz. Kurul, kendi üyeleri arasından daire başkanlarını ve daire başkanlarından birini de başkanvekili olarak seçer. Başkan, yetkilerinden bir kısmını başkanvekiline devredebilir.

Kurul, adli ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.

Hâkim ve savcılarını görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, **hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır.** Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir.

Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı varğı mercilerine başvurulamaz.

Kurula bağılı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreter, birinci sınıf hâkim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği üç aday arasından Kurul Başkanı (ADALET BAKANI) tarafından atanır. Kurul müfettişleri ile Kurulda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılarını, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Kurula aittir.

Adalet Bakanlığının merkez, bağılı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, **muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına** aittir.

Kurul üyelerinin seçimi, dairelerin oluşumu ve işbölümü, Kurulun ve dairelerin görevleri, toplantı ve karar yeter sayıları, çalışma usul ve esasları, dairelerin karar ve işlemlerine karşı yapılacak itirazlar ve bunların incelenmesi usulü ile Genel Sekreterliğin kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.

HSYK ANAYASA'DA YARGI BÖLÜMÜNDE DÜZENLENMİŞTİR ve başkan ve üyeleri görev suçlarından dolayı Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesinde varğılanır. (HSYK ve Savıstav Anayasa'da varğı bölümünde sayılmıs olsa da ikisi de yüksek mahkeme DEĞİLDİR !!!)

Adalet Hizmetlerinin Denetimi (2010 Değışikliğı)

Adalet hizmetleri ile savcılarını **idarî görevleri yönünden** (adli görevleri yönünden değıil) **Adalet Bakanlığınca** denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

Askerî Yargı (2010 Değişikliği)

Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler; asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar ile bunların asker kişiler aleyhine veya askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidir.

Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halde (Asker kişiler tarafından işlense dahi) adliye mahkemelerinde görülür.

Savaş hali haricinde, asker olmayan kişiler askerî mahkemelerde vargılanamaz.

Askerî mahkemelerin savaş halinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; kuruluşları ve gerektiğinde bu mahkemelerde adli yargı hâkim ve savcılarının görevlendirilmeleri kanunla düzenlenir.

Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin görevli buldukları komutanlıkla ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

Askerî Yargıtay'ın kuruluşu, işleyişi, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

ANAYASA MAHKEMESİ

Anayasa Mahkemesi 17 üyeden kurulur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (3 ÜYE); iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı (14 ÜYE); üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay, bir üyeyi Askerî Yargıtay, bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi *Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden*; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, **birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az 5 yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.**

Cumhurbaşkanı, Yükseköğretim kurumlarından, üst kademe yöneticileri arasında, birinci sınıf hakim ve savcılar ile Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından DOĞRUDAN ÜYE SECME YETKİSİNE SAHİPTİR.

Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.

Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, **45 yaşını doldurulmuş olması kaydıyla (2010 değişikliğinden önce 40 yaş idi)**; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların **en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış**, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve **en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış**, **birinci sınıf hâkim ve savcılarının adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.**

Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile **dört yıl için** bir Başkan ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Anayasa Mahkemesi üyeleri aslı görevleri dışında resmi veya özel hiçbir görev alamazlar.

Üyelerin görev süresi ve üyeliğin sona ermesi

Anayasa Mahkemesi üyeleri **12 yıl için** seçilirler. Bir **kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez**. Anayasa Mahkemesi üyeleri altmış-beş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar. **Zorunlu emeklilik yaşından önce görev süresi dolan üyelerin başka bir görevde çalışmaları ve özlük işleri kanunla düzenlenir**.

Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hâkimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde **kendiliğinden**; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, **Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile** sona erer.

Anayasa Mahkemesinin Görev ve Yetkileri

Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, **olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz**.

Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, **son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılmı yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve ovlama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır**. Şekil bakımından denetleme, **Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir**. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez.

Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

YÜCE DİVAN OLARAK ANAYASA MAHKEMESİ

Anayasa Mahkemesi **YÜCE DİVAN SIFATIYLA**:

Vatana ihanet sebebiyle Cumhurbaşkanı'nı,

Görevleriyle ilgili suçlardan dolayı, Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını (2010 Değişikliği), Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.

Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda vargulanırlar. (2010 Değişikliği)

Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcivekili yapar.

Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.

Çalışma ve Yargılama Usulü

Anayasa Mahkemesi, **iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır**. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında **en az oniki üye ile toplanır**. Bölümler ve Genel Kurul, **kararlarını salt çoğunlukla alır**. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir.

Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek vargulamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesinde Oylama Şekli ve Karar Nisabı

30.03.2011 tarih ve 6216 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 65. maddesi uyarınca

"Anayasa Mahkemesinde, Genel Kurul ve bölümler kararlarını katılanların salt çoğunluğuyla alır. Oyların eşitliği hâlinde başkanın bulunduğu tarafın görüşü doğrultusunda karar verilmiş olur.

Nitelikli Çoğunluk Aranılan Haller:

Anayasa değişikliklerinde iptale, siyasi partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu aranır."

Anayasa değişikliğinde iptale, siyasi partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır. (Genel Kurul, en az 12 üye ile toplanılabildiğine göre bu sayının 2/3 ü, 8 dir. En az SEKİZ üyenin oyuyla Anayasa değişikliği iptal edilebilir veya bir siyasi parti kapatılabilir/devlet yardımından yoksun bırakılabilir.)

Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, Genel Kurul ve bölümlerin yargılama usulleri, Başkan, başkanvekilleri ve üyelerin disiplin işleri kanunla; Mahkemenin çalışma esasları, bölüm ve komisyonların oluşumu ve işbölümü kendi yapacağı İçtüzükle düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, bireysel başvurularda duruşma yapılmasına karar verilebilir. Mahkeme ayrıca, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir ve siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtav Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasî partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.

Anayasa Mahkemesi'nin Bu Sayılanlardan Başka:

- Siyasi partilerin kapatılması davalarına bakmak,
- Siyasi partilerin mali denetimini yapmak (Sayıştay aracılığıyla).
- Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasına ve üyeliğinin düşmesine ilişkin iptal istemini değerlendirmek,

- Kendi üyeleri arasında Uyuşmazlık Mahkemesi **Başkanı'nı** seçmek,
- Norm denetimi yapmak (soyut ve somut norm denetimi) görevleri de vardır.

Anayasaya uygunluk denetiminin konusu;

- **Anayasa değişiklikleri (sadece şeklen inceler)**
- **Kanunlar,**
- **Kanun Hükmünde Kararnameler,**
- **Parlamento Kararları,** (sadece 3 tür meclis kararını inceleyebilir. 1- içtüzük değişikliği VE eylemli iç tüzük değişikliği şeklinde alınan parlamento kararları 2- dokunulmazlığın kaldırılmasına ilişkin parlamento kararı 3- milletvekilliğinin düşmesine dair parlamento kararı. Bunlar dışındaki parlamento kararları Anayasa Mahkemesinin denetimi dışındadır.)
- **İç Tüzük Değişiklikleri,**

- Milletlerarası antlaşmaların Anayasaya aykırılığı iddiası ile Anayasa Mahkemesine gidilemez.
- Anayasa Madde 90 Uyarınca: Milletlerarası sözleşmeler **KANUN İLE EŞ DEĞERDİR. Ancak, SADECE TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERE İLİŞKİN ULUSLAR ARASI SÖZLEŞMELER**

kanundan önce uygulanır. Bu anlamda temel hak ve hürriyetlere ilişkin sözleşmelerin kanun gücünden üstte olduğu açıktır. Bu tür sözleşmeler ile kanun hükümleri çatıştığında **SÖZLEŞME HÜKÜMLERİ UYGULANACAKTIR. (2004 DEĞİŞİKLİĞİ)**

- Ancak **ANAYASA İLE** hangi konuyu içerirse içersin (**TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERE İLİŞKİN OLSA BİLE**) Uluslar arası sözleşme hükümleri çatışırsa **ANAYASA HÜKÜMLERİ UYGULANIR.**

ANAYASAYA UYGUNLUK DENETİMİNDE ÖLÇÜ NORMLAR

- 1- Hukukun genel ilkeleri,
- 2- Milletler arası hukuk kuralları,
- 3- Atatürk ilke ve inkılapları,
- 4- Milletlerarası sözleşmelerden doğan yükümlülükler.

ESAS DENETİMİ

- **Sebep** (bir kanun veya değişikliğin sebebi idarenin takdirindedir, mahkeme bunu denetleyemez aksi halde bu bir yerindelik denetimi olur ki anayasa mahkemesi ancak **hukukilik denetimi** yapabilir.)
- **Konu** (kanunda veya yapılan değişikliklerde kamu yararının olup olmadığıdır. Meclis istediği alanı düzenleyebilir ve istediği konuda kanun çıkarabilir fakat bu düzenlemenin anayasaya aykırı olmaması gerekir)
- **Maksat** (düzenlemenin şahsi değil kamu yararına ilişkin olması gerekir)

ŞEKLİ DENETİM

- İptal davası açma süresinin geçirilip geçirilmediği,
- İptal davası açanın bu davayı açmaya yetkili olup olmadığı,
- İç tüzükte belirtilen yeterli oy çoğunluğunun olup olmadığına, ilişkin bir denetimdir.

Anayasa Değişiklikleri;

Anayasa değişiklikleri ancak şekil açısından denetlenebilir. Çünkü anayasa değişiklikleri resmi gazetede yayımlanır ve yayımlandığı anda **ANAYASA HÜKMÜ HALİNİ ALIR.** Bu sebeple eşit düzeydeki iki anayasa hükmünün bir birine üstünlüğü söz konusu olamaz. Bu sebeple Anayasa değişiklikleri sadece **SEKİL** bakımından denetlenebilir.

Resmi Gazetede yayımlanmadan iptal davası açılmaz. Yayımlandığı gün artık **anayasa hükmünü alır ve bu sebeple aynı kademede bulunan iki norm birbirini denetleyemez ve birbirine uygunluğu söz konusu olamaz.** Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi ancak şeklen denetim yapabilir.

Anayasa değişiklikleri **ivedilikle görüşülemez.** Meclis genel kurulunda **iki defa görüşülür** ve ilk görüşmeden **48 saat geçmeden ikinci görüşmeye geçilemez.** Fakat öncelikle görüşülmesine bir engel yoktur.

kanundan önce uygulanır. Bu anlamda temel hak ve hürriyetlere ilişkin sözleşmelerin kanun gücünden üstte olduğu açıktır. Bu tür sözleşmeler ile kanun hükümleri çatıştığında **SÖZLEŞME HÜKÜMLERİ UYGULANACAKTIR. (2004 DEĞİŞİKLİĞİ)**

- Ancak **ANAYASA İLE** hangi konuyu içerirse içersin (**TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERE İLİŞKİN OLSA BİLE**) Uluslar arası sözleşme hükümleri çatışırsa **ANAYASA HÜKÜMLERİ UYGULANIR.**

ANAYASAYA UYGUNLUK DENETİMİNDE ÖLÇÜ NORMLAR

- 1- Hukukun genel ilkeleri,
- 2- Milletler arası hukuk kuralları,
- 3- Atatürk ilke ve inkılapları,
- 4- Milletlerarası sözleşmelerden doğan yükümlülükler.

ESAS DENETİMİ

- **Sebep** (bir kanun veya değişikliğin sebebi idarenin takdirindedir, mahkeme bunu denetleyemez aksi halde bu bir yerindelik denetimi olur ki anayasa mahkemesi ancak **hukukilik denetimi** yapabilir.)
- **Konu** (kanunda veya yapılan değişikliklerde kamu yararının olup olmadığıdır. Meclis istediği alanı düzenleyebilir ve istediği konuda kanun çıkarabilir fakat bu düzenlemenin anayasaya aykırı olmaması gerekir)
- **Maksat** (düzenlemenin şahsi değil kamu yararına ilişkin olması gerekir)

ŞEKLİ DENETİM

- İptal davası açma süresinin geçirilip geçirilmediği,
- İptal davası açanın bu davayı açmaya yetkili olup olmadığı,
- İç tüzükte belirtilen yeterli oy çoğunluğunun olup olmadığına, ilişkin bir denetimdir.

Anayasa Değişiklikleri;

Anayasa değişiklikleri ancak şekil açısından denetlenebilir. Çünkü anayasa değişiklikleri resmi gazetede yayımlanır ve yayımlandığı anda **ANAYASA HÜKMÜ HALİNİ ALIR.** Bu sebeple eşit düzeydeki iki anayasa hükmünün bir birine üstünlüğü söz konusu olamaz. Bu sebeple Anayasa değişiklikleri sadece **SEKİL** bakımından denetlenebilir.

Resmi Gazetede yayımlanmadan iptal davası açılmaz. Yayımlandığı gün artık **anayasa hükmünü alır ve bu sebeple aynı kademede bulunan iki norm birbirini denetleyemez ve birbirine uygunluğu söz konusu olamaz.** Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi ancak şeklen denetim yapabilir.

Anayasa değişiklikleri **ivedilikle görüşülemez.** Meclis genel kurulunda **iki defa görüşülür** ve ilk görüşmeden **48 saat geçmeden ikinci görüşmeye geçilemez.** Fakat öncelikle görüşülmesine bir engel yoktur.

ANAYASAYA UYGUNLUK DENETİMİ – ANAYASA YARGISI –

1- Soyut Norm Denetimi (İPTAL DAVASI)

Yasama organının çıkardığı kanunlara karşı bir denetim olduğu için sürekli olarak denetim konusu olması anayasa yargıçlarının halk tarafından parlamentonun üstünde görülmesine yol açar. Bu yüzden davayı açacak organ ve kişiler sınırlandırılmıştır.

Süre ve Davayı Açabilecekler

Şekil Bozukluğu (ŞEKLİ DENETİM)

İlgili anayasa değişikliği, kanun, içtüzük değişikliğinin Resmi Gazetede yayımlanmasından itibaren 10 gün içinde,

- Cumhurbaşkanı
- TBMM nin 1/5 i açabilir.

ŞEKİL DENETİMİNİN KAPSAMI

Anayasa Değişikliğinde;

- Teklif çoğunluğu,
- Oylama çoğunluğu,
- İvedilikle görüşülüp görüşülmediği kriterlerine uygun yapıp yapılmadığıdır.

Kanunlarda şekli denetim;

- SADECE Son oylamanın (Karar Yetersayısına uyulup uyulmadığı) aranan çoğunlukta yapıp yapılmadığıdır.

ESAS BAKIMINDAN DENETİM (İÇERİK DENETİMİ)

ESAS BAKIMINDAN İPTAL DAVASI

Anayasa Değişiklikleri SADECE ŞEKİL BAKIMINDAN DENETLENEBİLİR. Bu sebeple ESAS DENETİMİ sadece KANUN VE İÇTÜZÜK DEĞİŞİKLİKLERİ İÇİN GEÇERLİDİR.

Süre ve DAVA AÇMAYA YETKİLİ OLANLAR:

İlgili kanun, içtüzük değişikliği ve KHK nın Resmi Gazetede yayınlanmasından başlayarak 60 gün içinde

- Cumhurbaşkanı
- TBMM nin 1/5 i,
- Hükümet ve ana muhalefet partisi meclis grubu adına meclis grup başkan vekili veya yardımcısı (yada parti yönteminin belirleyeceği bir milletvekili) dava
Anayasa mahkemesinin re sen inceleme yetkisi yoktur mutlaka iptal davası açılması gerekir.

ANAYASA MAHKEMESİ DENETİMİNDE YARGILAMA USULÜ

İptal davası dilekçesi Anayasa Mahkemesi Genel Sekreterliği kalemine havale edildiği tarihte açılmış sayılır. Davanın açıldığına dair bir belge verilir. Davayı açanlar;

- Anayasaya aykırılığını ileri sürdükleri düzenlemenin hangi maddeye ya da hangi maddelere aykırı olduğunu,
- Ve bu aykırılıkların gerekçelerini, dilekçelerinde belirtmelidir.

Bütün bu şartların dilekçede haiz olup olmadığını kayıttan itibaren 10 gün içinde inceleyen sekreterlik, noksanlık var ise kararla saptanarak dilekçede ismi yazılı iki vekile bildirilir eğer isim bildirilmediyse en üstte ismi yazılı iki üyeye durum bildirilip noksanlıkların tamamlanması için 15 günden az olmamak kaydıyla süre verir. Bu noksanlıklar tamamlanamazsa dava açılmamış sayılır. Bu karar Anayasa Mahkemesince verilir ve Resmi Gazetede yayımlanır. Eksiklikler tamamlanırsa dava dilekçenin ilk verildiği tarihte açılmış sayılır.

2- SOMUT NORM DENETİMİ (MAHKEMELERİN İTİRAZI)

Mahkemede görülen dava sırasında bir kanunun anayasaya aykırılığının ileri sürülmesi halinde mahkeme öncelikle bu sorunu çözmelidir. Mahkeme aykırılık kanaatine varırsa o hüküm o davada uygulanmaz ve aykırılık,

- Bekletici mes ele
- Ön sorun yollarından biriyle çözümleninceye kadar geri bırakılır.

BEKLETİCİ MESELE

Mahkeme anayasaya aykırılık iddiasıyla karşılaşınca bu konuda karar veremez. Dava durur ve sorun **Anayasa Mahkemesi** ne gider. Mahkeme kendisi saptarsa itiraz olur eğer taraflar tespit edip öne sürerse **def i adımı** alır.

Dava düşse bile anayasa mahkemesi bu davaya bakar. Anayasa mahkemesi bu iptal davasına **5 ay da karara bağlar.** Bu süre içinde anayasa mahkemesinden **cevap gelmez ise davaya devam olunur eğer anayasa mahkemesinin kararı karar verilmeden önce gelirse anayasa mahkemesinin kararına uyulur.**

Eğer anayasa mahkemesinin cevabı karar kesinleşmesinden sonra gelirse bu halde yeni delil olması sebebiyle Muhakemenin Yenilenmesi yoluyla dava yeniden görülebilir. (yeniden yargılanma ile ilgili HMUK ve CMUK ve İYUK da özel hükümler mevcuttur.)

ÖN SORUN

“ Mahkemenin hâkimi def inin de hâkimidir ” kuralına göre mahkeme **ANAYASA AYKIRILIĞINA** kendisi karar verir **VE ANAYASAL DENETİMİ KENDİSİ YAPAR.**

Mahkeme önce aykırılık ile ilgili karar verir. **Bu yol ABD de ve 1960 döneminde de Türkiye de mevcuttu.**

Türk Hukukunda 1982 anayasasına göre **sadece Anayasa Mahkemesi bir aykırılığı ön sorun yoluyla çözebilir.** Bu da ancak anayasa mahkemesinin dava mahkemesi olarak çalıştığı **iki durumda** olabilir,

- 1- **Siyasi partilerin kapatılması davasında,**
- 2- **Yüce divan sıfatıyla yargılama yaptığı davalarda.**

Somut norm denetimi için şu unsurlarının **hepsinin bir arada bulunması gerekir;**

- ❖ Yetkili bir **MAHKEME,**
- ❖ Görülmekte olan bir **DAVA,**
- ❖ **Anayasa'ya aykırılığı iddia edilen kanun hükmünün davada uygulanacak hüküm olması,**
- ❖ Tarafların aykırılık **İDDİASI** veya **hâkimin RE SEN** harekete geçmesi
- ❖ Taraflar tarafından iddia edilmiş ise hâkimin iddiayı **CİDDİ** görmesi, **İDDİANIN CİDDİLİĞİ.** Eğer tarafların iddiası mahkeme veya hâkim tarafından ciddi görülmez ise bu karar karşı **ANCAK HÜKÜMLE BİRLİKTE TEMYİZ YOLUNA BAŞVURULABİLİR.** İddiası ciddi bulunmayan tarafların hemen başvurabilecekleri bir yol yoktur. Türk Hukukunda Anayasa Mahkemesine **BİREYSEL BAŞVURU YOLU YOKTUR.**

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

1982 Anayasasının 153. ve 30.03.2011 tarih ve 6216 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 65. maddeleri'ne göre:

“Anayasa Mahkemesi'nin kararları kesindir. Mahkeme kararları Devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Mahkemece iptaline karar verilen kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü veya bunların belirli madde veya hükümleri, iptal kararının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. **Mahkeme gerekli gördüğü hâllerde, Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabilir.**

Mahkeme, bir kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, **kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.**

Mahkemenin bütün kararları gerekçeli olarak yazılır. **İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz. İptal kararı dışındaki kararlar gerekçesi yazılmadan açıklanabilir.**

Karar taslaklarının hazırlanması ve görüşülmesine ilişkin esaslar İçtüzükte gösterilir.

Kararlar, inceleme veya yargılamaya katılan başkan ve üyeler tarafından imzalanır. Muhalif kalanlar, kararda muhalefet nedenlerini İçtüzükte belirtilecek süre içinde yazılı olarak teslim ederler. Kararlar ilgililere bu şekilde tebliğ olunur.

İptal ve itiraz başvuruları sonucu verilen gerekçeli kararlar Resmî Gazetede hemen yayımlanır.

Anayasa hükümleri bakımından değerlendirildiğinde, Anayasa Mahkemesinin yürürlüğü durdurma kararı verip veremeyeceği konusu tartışmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yürütmeyi durdurma yetkisi Anayasada açık bir biçimde yazılı değildir. Ancak, Anayasa Mahkemesinin, 1990 lı yılların başından bu yana yürürlüğü durdurma kararı verdiği olmuştur. Anayasa Mahkemesi, yürütmeyi durdurma yetkisini, **kendi kendine tanımıştır ve sıkça kullanmaktadır.**

İptal kararı – aksi kararda belirtilmedikçe - Resmî Gazetede yayımlandığı gün ilgili norm yürürlükten kalkar.

- ❖ **İptal isteminin reddine karar verildiğinde 10 yıl süreyle aynı norm ile ilgili itiraz ve def i yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Bu kural KHK ve İçtüzük için geçerli değildir.**
- ❖ **Anayasa Mahkemesi hukuki gerekçeli karar verir; oysa TBMM siyasi nitelikte karar verir.**
- ❖ **Şekil bozukluğundan gelen ve reddedilen dava 10 yıl içinde getirilmesine rağmen esas denetimi davası açılan norm 10 yıl içinde bir daha getirilemez.**

ANAYASA YARGISINDA YARGILAMANIN YENİLENMESİ

Anayasa Mahkemesi'nin kararları kesindir. Bu kararlara karşı başkaca bir meciye başvurulamaz. Ancak 30.03.2011 tarih ve 6216 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 67. maddesine göre, **sadece siyasi parti kapatma davalarında ve Yüce Divan sıfatıyla bakılan davalarda, Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre yargılamanın yenilenmesi istenebilir.**

Ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, Anayasa Mahkemesinin **siyasi parti kapatma veya Yüce Divan sıfatıyla verdiği bir kararının** Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğine hükmetmesi hâlinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren 1 yıl içinde Anayasa Mahkemesinden yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulabilir.

Mahkeme, yargılamanın yenilenmesi istemini esaslı ve kabule değer bulursa, yargılamanın yenilenmesine karar verir. İstem genel hükümlere göre sonuçlandırılır.

Ayrıca, sadece Yüce Divan yargılmasına özgü olarak, Anayasa Mahkemesi kararına karşı yeniden inceleme talebinde bulunulabilir. Yüce Divan tarafından verilen hükme karşı yeniden inceleme başvurusu, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekili, sanık, müdafî, katılan veya vekili tarafından yapılabilir. (30.03.2011 tarih ve 6216 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 58. maddesi)

Yeniden inceleme başvurusu hükmün açıklanmasından itibaren 15 gün içinde Yüce Divana bir dilekçe verilmesi suretiyle yapılır. Hüküm, yeniden incelemeye başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, süre tebliğ tarihinden başlar. Yeniden inceleme başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararlar KESİNDİR. Bu kararlara karşı başkaca bir merciiye başvurulamaz.

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ

Anayasa'da Yüksek Mahkemeler içerisinde sayılmıştır.

Uyuşmazlık Mahkemesi; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile görevlendirilmiş, **adli, idari ve askeri yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözmeye yetkili ve bu kanunla kurulup görev yapan bağımsız bir yüksek mahkemedir.**

Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı, Anayasa Mahkemesince kendi asıl ve yedek üyeleri arasından seçilir. Bölümler ve Genel Kurul, Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanının Başkanlığı altında toplanır.

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümüne, **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ile Danıştay Genel Kurulunca kendi daire başkan ve üyeleri arasından; Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Genel Kurulunca da askerî hâkim sınıfından olan daire başkan ve üyeleri arasından ikişer asıl, ikişer yedek üye seçilir.**

Uyuşmazlık Mahkemesi Ceza Bölümüne, **Yargıtay Ceza Genel Kurulu ile Askeri Yargıtay Genel Kurulunca kendi daire başkan ve üyeleri arasından üçer asıl, üçer yedek üye seçilir.**

Uyuşmazlık Mahkemesinin Başkanı, Başkanvekili ve üyeleri **dört yıl için seçilir.**

(Anayasa Mahkemesine üye vermeyen tek yüksek mahkeme Uyuşmazlık Mahkemesidir!!!!)

İDAREYE İLİŞKİN ANAYASAL ESASLAR

İdarenin Bütünlüğü ve Kamu Tüzelkişiliği

- İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.
- İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.
- Kamu tüzelkişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.

Yönetmelikler

Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler. **(Bakanlar Kurulunun yönetmelik çıkarma yetkisi Anayasada açıkça yazılı değildir.)**

Hangi yönetmeliklerin Resmi Gazetede yayımlanacağı kanunda belirtilir.

YARGI YOLU

İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. **Milletlerarası tahkime ancak vabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.**

Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askeri Şuranın kararları yargı denetimi dışındadır. **Ancak, Yüksek Askerî Şûranın, terfi işlemlerine ve kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma dışındaki İHRAC kararlarına karşı yargı yolu açıktır. Kural olarak ilişik kesme işlemlerine karşı vargı oylu açıktır. Yargı yolu kapalı olan sadece, kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma işlemidir.**

İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.

Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. İdari yargı mercileri **YERİNDELİK DENETİMİ YAPAMAZ. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilemez.**

İdarî işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idarî işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.

Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir. **(Yürütmeyi Durdurma Yetkisinin SINIRLANABİLECEĞİ haller) Anayasa bu konuda kanun koyucuya bir takdir hakkı vermiştir. Yoksa doğrudan doğruya yürütmeyi durdurma yetkisini sınırlayan bir hüküm değildir.**

İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.

İDARENİN KURULUŞU

Merkezi İdare: Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; **iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.** **(İlçe ve Bucak Anayasa'da açık bir biçimde düzenlenmemiştir !!!)**

- **İllerin idaresi vetki genişliği esasına dayanır.**

- Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir. (Karayolları Bölge Müd. Veya SGK bölge müdürlükleri) Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Mahalli İdareler: Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, (YÖNETİM ORGANI DEĞİL) yine kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.

Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Mahalli idarelerin seçimleri, 67 nci maddedeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahalli idareler organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel veya ara seçimler milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır.

- Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir. (BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN ANAYASAL DAYANAĞI bu hükümdür)

Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur.

Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.

Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir.

Mahalli idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında **Bakanlar Kurulunun (Mahalli İdarelerin Aralarında Birlik Kurması Bakanlar Kurulu izni ile olabilir)** izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.

HUKUK DEVLETİ VE YASAMA KISINTILARI;

Vatandaşların hukuki güven içinde buldukları, devletin eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına bağlı olduğu sistem HUKUK DEVLETİ olarak adlandırılır.

İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.

Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların milli veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılik unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir. (1999 Değişikliği)

1982 Anayasasında Yargı Denetimi Dışındaki İşlemler; YASAMA KISINTILARI (Yasama kısıntıları denilmiştir çünkü bu düzenlemeler yasa koyucu tarafından getirilen kısıntılardır)

Anayasa m. 125'e istinaden:

- YAŞ'ın terfi işlemlerine ve İHRAC kararlarına karşı (kadrosuzluk nedeniyle emeklive ayırma hariç) yargı yolu açıktır. Bunun dışındaki kararlara karşı yargı yolu kapalıdır.

- Cumhurbaşkanı'nın tek başına yaptığı işlemler,

- **Hâkim ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun MESLEKTEN ÇIKARMA DIŞINDAKİ KARARLARI.** (Meslekten çıkarma kararlarına karşı yargı yolu açıktır. Diğer kararlara karşı yargı yolu kapalıdır)

- **Askeri Disiplin Mahkemesi Kararları için kanun ile sınırlama getirilebileceği hükmüne yer verilmiştir.**

Uyarma ve kınama cezalarına karşı yargı yolunun kapatılabileceğine ilişkin hüküm **2010 yılında kaldırılmış** ve bu hükmün yerine **"Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılmaz."** hükmü getirilmiştir.

Yargı mercileri yerindelik denetimi değil **hukuka uygunluk** denetimi yaparlar.

İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.

Yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilemez. (2010 Değişikliği)

İdari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkansız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.

Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca milli güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir. Anayasa sayılan bu durumlarda yürütmeyi durdurma kararı verilmesini YASAKLAMAMIŞ sadece bu konuda yasa koyucuya **YASAKLAYABİLME YETKİSİ** vermiştir.

İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.

HÜKÜMET SİSTEMLERİ

Parlamente Sistemine Temel Şartları

- Yasamanın hükümeti **denetleyebilmesi** ve gerektiğinde güvensizlik oyu ile onun **görevine son verebilmesi**,
 - Cumhurbaşkanı'nın parlamento **fesih yetkisi**, (başkanlık sisteminde bu yetki mevcut değil)
 - Siyasal bakımdan **tam sorumsuz** bir devlet başkanlığı vardır.
 - Yürütmenin yasama içerisinde çıkması ve **kuvvetlerin yumuşak ayrılığı**.
- İngiltere, klasik parlamente sistem örneğidir.

Yarı Başkanlık Sistemi

- Sistem içinde Cumhurbaşkanı güçlüdür,
- Cumhurbaşkanı'nın meclisi feshetme yetkisi vardır,
- Sınırsız olağanüstü yetkiler kullanır, (anayasayı değiştirmek dışındaki tüm yetkiler)
- Cumhurbaşkanı'nın ortak kararlarda biçimsel bir imza ve şekil şartı değil ortak karar yetkisi vardır,
- Cumhurbaşkanı'nın referanduma gitme yetkisi vardır,
- Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek cumhurbaşkanı'nın görevidir,
- **Cumhurbaşkanı doğrudan doğruya halk tarafından seçilir**,
- Cumhurbaşkanı Bakanlar Kurulu toplantısına katılır ve başkanlık eder,
- Yürütme yetkisi cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulundadır,
- Cumhurbaşkanı'nın bir hükümeti resmen azil yetkisi yoktur,
- Tek başına yaptığı işlemler hariç başbakan ve ilgili bakan işlemi imzalar ve bu işlemde dolayı başbakan ve imzası olan bakan sorumludur (**tam sorumsuz bir cumhurbaşkanlığı makamı, karışık imza kuralı ve kral hata yapmaz prensibi**)

Yarı başkanlık sistemi Fransa, Portekiz ve Finlandiya da uygulanmaktadır.

Başkanlık Sistemi

Yürütme tek başlıdır ve Başkan yürütmenin başıdır. Başkan, doğrudan doğruya halk tarafından seçilir. Başkan Bakanları atama yetkisine sahiptir. Bakanların Meclis içinden atanma zorunluluğu yoktur. Başkan yasama meclisini düşüremez, yasama meclisi de Başkanı düşüremez.

Başkanlık sistemi, yasama ve yürütme erklerinin birbirinden TAMAMEN AYRILDIĞI bir hükümet sistemidir. Erkler ayrılığı katı bir biçimde uygulanır.

ABD, Brezilya, Arjantin gibi ülkelerde uygulanmaktadır.

Türk Hükümet Sistemi

Türkiye kuvvetlerin yumuşak ayrılığının benimsendiği, Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçildiği ve zaman zaman parlamente sisteme ve zaman zaman da yarı başkanlık sistemine yaklaşan bir sistem vardır. Özellikle Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi ve çok sayıda icrai yetkisinin olması hükümet sistemini yarı başkanlık sistemine yaklaştırmaktadır.

Yarı Başkanlık Sisteminden Farkları;

- Cumhurbaşkanı'nın Bakanlar Kuruluna başkanlık etmesi zorunlu değil sadece gerekli görürse katılır,
- Cumhurbaşkanı **meclisi azledemez** ancak AY 116 daki şartlar oluştuğunda meclis başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.

1982 Anayasasındaki Parlamente Sistem Unsurları

- Hükümet parlamentoya karşı sorumludur,
- Meclis güvensizlik oyu ile hükümeti düşürebilir,
- Bakanlar meclise ve başbakana karşı sorumludur,
- Bakanlar Kurulu nda Başbakan eşitler arasında birincidir (Çünkü bakanın atanmasını cumhurbaşkanı sunar ve bakanın azlını de Cumhurbaşkanı sunar).
- Cumhurbaşkanı'nın siyasal sorumluluğu yoktur (karşı imza kuralı).
- Cumhurbaşkanı'nın seçimlerin yenilenmesi yetkileri vardır.

TÜRK ANAYASA GELİŞMELERİ
ve
ANAYASALARINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

SENEDİ İTTİFAK 1808

- İlk anayasal 'belge'dir.
- Sadrazamın da yönetime katılması prensibini getirmiştir.
- Ayanlara da bazı yetkiler verilmiştir.

TANZİMAT FERMANI (1839)

- Bütün uyruklar için can ve mal güvenliği prensibi kabul edilmiştir.
- Mali güce göre vergilendirme ilkesi ilk kez kabul edilmiştir.
- Askerlik işlemlerinin bir düzene bağlanacağı belirtilmiş.
- Devlet harcamalarının kanuna dayanması ilkesi de kabul edilmiştir.
- Yargılama hakkı, yargılamanın aleniliği, müsadere yasağı, eşitlik ilkesi, fermandaki önemli yeniliklerdir.

ISLAHAT FERMANI (1856)

- Din farkı gözetilmeksizin, tüm uyruklara eşit davranılacağı kabul edilmiş.

1876 ANAYASASI

- İkili bir meclis sistemi getirmiş: Heyeti Mebusan ve Heyeti Ayan.
- Bakanlar kurulu, padişahın izniyle kanun teklif edebilir. Padişahın kanunları veto yetkisi var.
- Meclis üyeleri, padişaha bağlılık yemini ediyor. Padişahın sürgün ve fesih yetkisi var.
- Milletvekili seçilme yeterliliğinden ve Milletın Temsili ilkesinden (ilk kez) bahsedilmiş.
- Seçimlerde gizli oy ve basit çoğunluk prensipleri kabul edilmiş.**
- Vatandaşlık hakkı, kanun önünde eşitlik, kişi hürriyeti ve dokunulmazlığı, ibadet hürriyeti, basın özgürlüğü, dilekçe hakkı, ticaret serbestisi, eğitim özgürlüğü, mal güvenliği, kamu hizmetlerine girme hakkı, angarya ve işkence yasağı, tabii yargı ilkesi önemli yeniliklerdir.
- Yasama dokunulmazlığına yer verilmiş. (ilk kez)
- Hakimlerin azlonulamayacağı, mahkemelerin bağımsızlığı, Yüce Divan (ilk kez) anayasanın yeniliklerindedir.
- İlk kez 'olağanüstü hal'e yer verilmiş. (ilk kez)

1909 Değişiklikleri

- 1909'da yapılan değişiklikler ile 1876 Anayasası önemli ölçüde değiştirilmiş ve daha parlamenter bir yapıya kavuşmuştur. Bakanların meclise karşı Sorumluluğunun kabul edilmesi, değişikliklerden biridir.
- Meclis üyelerinin sorumluluğunun artık padişaha karşı değil, meclise karşı olduğu prensibi benimseniyor.
- Padişahın meclisi tek başına dağıtma yetkisi elinden alınıyor. Fesih yetkisi, ayan meclisinin onayı ve 3 ay içinde seçim yapılması şartlarına bağlanıyor.

1921 ANAYASASI

- Toplam 24 maddedir. 1876 Anayasası'nı yürürlükten kaldırmamıştır.
- En önemli özelliği, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğunu belirtmesidir.

- Tek yumuşak anayasamızdır.
- Güçler birliği ve meclis hükümeti sistemi benimsenmiştir.
- Temel hak ve hürriyetlere yer verilmemiştir.
- Yerinden yönetim ilkesine ilişkin hükümler içermektedir.

1923 Değişiklikleri

· Cumhuriyet, bir “**hükümet şekli**” olarak benimsenmiş. (Diğer anayasalarda cumhuriyet, bir devlet şekli olarak kabul edilmiştir)

- Devletin dininin İslâm olduğu ve resmi dilinin Türkçe olduğu belirtilmiş
- Cumhurbaşkanı, meclis içinden ve meclis üyeleri tarafından seçilecektir. Yeniden seçilmek mümkün.
- Başbakan, cumhurbaşkanı tarafından ve meclis üyeleri tarafından atanır. Bakanlar ise başbakan tarafından seçilerek cumhurbaşkanınca meclis onayına sunulur.
- Bütün bunlarla parlamenter rejime biraz daha yaklaşılmıştır.
- Bu anayasa döneminde ayrıca 1-2 Kasım 1922 tarih ve 307 sayılı kararla saltanat ve hilafet birbirinden ayrılarak; **hilafet, 16 Mart 1920’den geçerli olmak üzere (geçmişe dönük olarak) kaldırılmıştır.**
- 3 Mart 1924 tarihinde 431 sayılı kararla da hilafet kaldırılmıştır.

1924 ANAYASASI

- 1876 ve 1921 Anayasalarını açıkça yürürlükten kaldırmıştır. 6 bölüm ve 105 maddeden oluşmaktadır.
- Meclis hükümeti ile parlamenter sistem arasında karma bir model kurmuştur.
- Başbakan ve bakanlar cumhurbaşkanınca onaylanır ve meclise güvenoyu için sunulur. Bunun sonucu olarak, başbakanlık ve bakanlık sıfatlarının kazanılması, cumhurbaşkanının onayıyla olur. Böylece meclisin onayı kaldırılarak güvenoyu esası getirilmiş ve parlamenter sisteme biraz daha yaklaşılmıştır. Hükümetin kollektif sorumluluğu esası benimsenmiştir.
- Değiştirilemeyecek hükümler esası ilk kez benimsenerek, devletin şeklinin cumhuriyet olduğu kuralının değiştirilemeyeceği kabul edilmiş.
- Anayasanın üstünlüğü ilkesine vurgu yapılmıştır.
- Genel seçimler 4 yılda bir yapılacaktır. Milletvekili seçilme yaşı ise 30’ dur.
- Bu dönemde meclis yorumlarına yer verilmiştir.

Değişiklikler

- 1928’de devletin dininin İslâm olduğu ibaresi; milletvekili andındaki ‘vallahı’ kelimesi anayasa metninden çıkarılmış. Yine, meclisin yetkileri arasında sayılan ‘şeri hükümlerin uygulanması’ hükmü de kaldırılmıştır.
- 1937’de altı ok anayasaya girmiş ve laiklik ilkesi ilk kez benimsenmiştir. Aynı yıl kamulaştırma da anayasaya girmiştir.
- 1945’te anayasa dili Türkçeleştirilmiş ve Teşkilatı Esasiye Kanunu, ‘Anayasa’ adını almıştır. Ancak 1952’de yeniden eski dile geri dönmüş.

1961 ANAYASASI

- Anayasa yapım sürecinde Milli Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisi görev yapmıştır.
- Anayasa, 157 madde ve 11 geçici maddeden ibarettir. Başlangıç metnine yer veren ilk anayasamızdır.
- Genel seçimler dört yılda bir yapılır. Seçimlerin, yargı denetim ve gözetiminde yapılacağı ilkesi ilk kez benimsenmiştir.
- ‘Milliyetçi devlet’ kavramına ve halkçılık, devletçilik ve inkılapçılık ilkelerine bu

anayasada yer verilmemiştir.

- 'Sosyal devlet', 'hukuk devleti' ve 'insan haklarına dayanan devlet' anlayışları ilk kez getirilmiştir.
- Ulusun egemenliği '**yetkili organlarca**' kullanacağı prensibi benimsenerek, meclis, tek **yetkili organ olmaktan çıkarılmış**.
- Anayasa Mahkemesi, Yüksek Hakimler Kurulu, Milli Güvenlik Kurulu, Diyanet İşleri Başkanlığı yine bu anayasa ile oluşturulmuş kurumlardır.
- Kuvvetlerin yumuşak ayrılığı prensibi kabul edilmiştir.
- Çoğulcu toplum yapısına önem verilerek sivil toplum örgütleri, sendika ve grev hakkına yer verilmiştir.
- Yüksek mahkemeler başlığı altında Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay ve Uyuşmazlık Mahkemesi sayılmış, AYİM'den bir yüksek mahkeme olarak bahsedilmemiştir. **Sayıştay ise anayasanın yürütme bölümünde düzenlenmiştir**.
- Yerel yönetimler bu anayasa ile güçlendirilmiş ve seçilmişlerin ancak yargı kararıyla görevden uzaklaştırılabileceği belirtilmiştir.
- Sosyal haklar ve ödevler de ilk kez anayasal düzenleme altına alınmıştır. TBMM dışından bakan atanması ilk kez benimsenmiştir ve ayrıca ilk kez Anayasa ya başlangıç metni konulmuştur.

1971-73 Değişiklikleri

- Bakanlar Kurulu'na (olağan) **kanun hükmünde kararname çıkarma** yetkisi getirilmiştir. Olağanüstü dönem KHK ları ilk kez 1982 Anayasası ile düzenlenmiştir.
- Üniversite özerkliği sınırlandırılmış, TRT'nin özerkliği kaldırılmış.
- Milli Güvenlik Kurulu'nun yardımcılık etme görevi, 'tavsiye etme' olarak düzenlenmiş ve kurulun etkisi arttırılmıştır.
- Genel olarak yürütme güçlendirilmiştir.
- Temel hakların sınırlandırılmasında, **genel sınırlama sebepleri** ve ayrıca bazı temel haklara da özel sınırlama sebepleri getirilmiştir.
- Tutukluluk süreleri arttırılmış.
- **AYİM anayasaya girmiştir**. Ayrıca Devlet Güvenlik Mahkemeleri de bu değişikliklerle anayasaya girmiştir (DGM'ler 2004'te kaldırıldı).
- **Anayasa değişikliklerinin yalnızca şekil bakımından denetlenebileceği düzenlenmiş ve iptal davası açma yetkisine mecliste grubu bulunmayan partilerin sahip olmadığı düzenlenmiş**.
- Adalet Bakanı'nın Yüksek Hakimler Kurulu'nda oy sahibi üye olarak katılımı sağlanmıştır.

1982 ANAYASASI

- Anayasanın yapım sürecinde Milli Güvenlik Konseyi ve Danışma Meclisi görev yapmıştır.
- 177 madde ve 16 geçici maddeden oluşmaktadır. Kazuistik bir anayasadır.
- Cumhurbaşkanı onaylamadığı kanunları halkoyuna sunma yetkisi verilmiş. Ayrıca, cumhurbaşkanı, **onaylamadığı anayasa değişikliğine ilişkin kanunları tekrar görüşülmek üzere meclise geri gönderebilecektir.** (Anayasa Değişikliklerinde veto yetkisi ilk kez getirilmiştir)
- Cumhurbaşkanı, meclis dışından da seçilebilir.
- **Oylamaya katılmayan bir bakan, kendisi için oy kullanmak üzere bir başka bakanı görevlendirebilir.** Ancak bir bakan, kendi oyuyla birlikte en çok iki oy kullanabilir.
- Anayasa, 'Atatürk milliyetçiliği' anlayışını benimsemiştir.
- **Zorunlu din kültürü ve ahlâk bilgisi öğretimi anayasaya girmiştir.**
- 1961 Anayasa'sından farklı olarak yürütme, sadece bir görev değil, aynı zamanda bir yetki olarak da kabul edilerek düzenlenmiştir.
- 1982 Anayasası, yürütmeyi daha da güçlendirmiş, özellikle cumhurbaşkanlığı makamını güçlendirici önemli düzenlemeler getirmiştir. Olağanüstü dönem KHK'sına ilk kez yer verilmiş ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarma yetkisi ilk kez getirilmiştir. 1982 Anayasasına göre yürütme, hem görev hem de yetkidir. Oysa 1961 de sadece "görev" dir.

1987 Değişiklikleri

- Anayasa değişikliklerinin gizli oyla yapılması usulü (m. 175)
- Seçim ve halk oylamalarında oy kullanma zorunluluğu (m. 175/son)
- Milletvekili sayısı 400'den 450'ye çıkarıldı (m. 75)

1993 Değişiklikleri

- **Radyo ve TV istasyonu kurmak ve işletmek serbest bırakıldı.** (m. 133)

1995 Değişiklikleri

- Tutuklulara ve yurtdışında bulunan vatandaşlara oy kullanma hakkı verildi (m. 67)
- Seçim kanunlarının "temsilde adalet" ve "yönetimde istikrar" ilkelerini bağdaştırmak zorunda olduğu anlayışı getirildi (m. 67)
- Milletvekili sayısı 550'ye çıkarıldı (m. 75)
- 18 yaşını dolduran herkesin siyasi partilere üye olabileceği kabul edildi (m. 68)
- Yükseköğretim elemanları ve öğrencileri, kanundaki şartlara uygun olarak siyasi partilere üye olabilirler. Ancak yükseköğretim elemanlarının partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almaları yasaktır (m. 68/VI)
- Siyasi partilerin tüzük ve programlarında ve eylemlerinde uyması gereken hususlar düzenlenmiştir (m. 69)
- Devlet, siyasi partilere, yeterli düzeyde ve hakça mali yardım yapar (m. 68/VIII)
- Milletvekillerinin istifasında, kabul için aranan salt çoğunluk şartı kaldırıldı (m. 84)
- Milletvekilliğinin düşmesi sebepleri azaltılmıştır (m. 84)
- Meclis başkanlığı seçiminde beşer günlük "serinleme süreleri" kabul edilmiş (m. 94) Mahalli idare seçimlerinin 5 yılda bir yapılacağı, fakat genel seçimlere 1 yıldan az bir zaman kalmışsa, seçimlerin birleştirileceği hususu
- Meslek kuruluşların, kuruluş amacı dışında faaliyette bulunamayacakları ve bunların organlarının seçiminde siyasi partilerin aday gösteremeyeceği ve bunların organlık

sıfatlarını kaybetmelerinin sadece mahkeme kararıyla olabileceği esası getirildi.

□ Siyasi parti kapatmalarında, Anayasa Mahkemesi'nin, partinin genel başkanı veya bir vekilinin savunmasını dinleyeceği (m. 149/IV)

1999 Değişiklikleri

□ Özelleştirme kavramı anayasaya ilk kez girmiş

□ Kamu hizmetleriyle ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar için tahkim yolu getirildi.

2001 Değişiklikleri

□ Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması açısından öze dokunma yasağı, ölçülülük, laik cumhuriyetin gerekleri kriterleri getirildi (m. 13). Aynı maddede yer alan genel sınırlama sebepleri kaldırılarak 1961 Anayasası sistemine dönüldü

□ Başlangıç hükümlerinde yer alan "hiçbir düşünce ve inancın" ibaresi, "hiçbir faaliyetin" olarak değiştirildi.

□ m. 14'te "faaliyet" koşulu getirildi.

□ Yakalama ve tutuklama süreleri yeniden düzenlendi

□ Kanunla yasaklanmış bir dille yayın yapılamayacağına ilişkin yasak kaldırıldı (m. 28)

□ M. 36/1'e "adil yargılanma hakkı" ibaresi eklendi

□ Kanuna aykırı bulguların delil olamayacağı prensibi kabul edildi (m. 38/VI)

□ Devlet, işlemlerinde ilgili kişilere hangi sürelerde ve hangi kanun yollarına başvurabileceğini bildirmek zorundadır (m. 40/II)

□ Ailenin, "eler arasındaki eşitliğe dayanacağı" prensibi (m. 41/I)

□ Kamulaştırma bedelinin kural olarak peşin ödeneceği kabul edildi (m. 46)

□ Devlete, çalışanların yanı sıra, işsizleri de koruma görevi yüklenmiş (m. 49/II); "işçi ve işverenler" kavramı, "çalışanlar ve işveren" olarak değiştirilerek sendika hakkı memur ve diğer kamu görevlilerini de kapsar hale getirildi.

□ Asgari ücretin tespitinde, çalışanların geçim şartlarının dikkate alınacağı hükmü getirilmiş (m. 55/I)

□ Herhangi bir işyerinde çalışabilmenin işçi sendikasına üye olmak veya olmamak şartına bağlanamayacağı ile işçi sendikası ve üst kuruluşlarında yönetici olabilmek için en az 10 yıl işçi olmak kuralları kaldırıldı.

□ Devletin sosyal ve ekonomik alanlardaki görevlerini yerine getirirken bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek mali kaynakları ölçüsünde yerine getireceği belirtilmiş. Değişiklik öncesinde ise "ekonomik istikrar" önemliydi (m. 65). Devlet, sendika kurma, grev, toplu iş sözleşmesi, ücretli tatil gibi temel haklarda, mali kaynakların yetersizliğini ileri süremeyecektir.

□ Taksirli suçlar hariç, ceza infaz kurumu ve tutukevinde bulunan hükümlüler oy kullanamaz (m. 67). Değişiklikten önce hiçbir mahkûm oy kullanamamaktaydı.

□ Seçim kanunlarında yapılacak değişiklikler, bir yıl içindeki seçimlere uygulanamaz (m. 67).

□ Dilekçe hakkı, Türkiye'de ikamet eden yabancılara (mütekabiliyet şartıyla) tanınmış (m. 74).

□ Cumhurbaşkanı, kanunu kısmen veto ederse, meclis, sadece bu maddeleri görüşebileceği gibi, kanunun tümünü de görüşebilir (m. 89/II)

□ TBMM'nin m. 14'teki fiillerden dolayı af ilan edememe yasağı kaldırıldı. Ancak af için 3/5 çoğunluk gerekir (m. 87).

□ Meclis soruşturması açılması oylaması ve Yüce Divan'a sevk için yapılacak oylamanın gizli oyla yapılması prensibi kabul edildi.

- Parti kapatma için gereken “odak” tanımlandı. Ayrıca, Anayasa Mahkemesi, temelli kapatma yerine kısmen ya da tamamen devlet yardımından yoksun bırakmaya da karar verebilecektir. Siyasi partilerin kapatılmasında 3/5 çoğunluk aranması da aynı değişikliklerdendir (m. 69).
- Anayasa Mahkemesi’nin anayasa değişikliklerinde iptale karar verebilmesi için 3/5 çoğunluk aranır (m. 149/I).
- Geçici m. 15 kaldırıldı.

2002 Değişiklikleri

- Bir ilin veya seçim çevresinin mecliste üyesi kalmazsa, zorunlu olarak ara seçime gidileceği kuralı getirildi (m. 78/V).
- M. 76/II’deki “ideolojik veya anarşik eylemlere” ibaresi, “terör eylemlerine” olarak değiştirildi.

2004 Değişiklikleri

- Kadın-erkek eşitliği ve devletin bu eşitliği yaşama geçirmekle yükümlü kılınması (m. 10/II).
- İdam cezası tamamen kaldırıldı (m. 15/II, m. 17/IV, m. 38/IV, m. 87).
- Basın araçlarının korunması hükmündeki özel sınırlama sebepleri kaldırıldı (m. 30).
- Uluslararası Adalet Divanı’na taraf olmanın yükümlülüğü dolayısıyla vatandaşın da yabancı bir ülkeye verilebileceği kabul edildi (m. 38/XI).
- DGM’ler kaldırıldı (m. 143).
- Milletlerarası anlaşmaların anayasaya aykırılığının ileri sürülemeyeceği prensibi kabul edildi (m. 90/V).
- Genelkurmay’ın YÖK’te temsilcisi olmasına son verildi. YÖK, Cumhurbaşkanınca atanan ve cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden oluşur.
- M. 160’ın son fıkrası kaldırılarak, silahlı kuvvetlerin elindeki devlet malları da Sayıştay denetimine girdi.

2005 Değişiklikleri

- Bütçedeki harcanabilecek miktar sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçeye hüküm konulamayacağı kuralı getirildi.
- M. 133’ün başlığı değiştirilmiş ve RTÜK’ün oluşumu düzenlenmiş.
- Sayıştay’ın görevleriyle ilgili düzenlemeler yapılmış. Mahalli idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanmasının Sayıştay tarafından yapılacağı kuralı kabul edilmiş (m. 160).

2006 Değişiklikleri

- Seçmen yaşı 25’e indirildi (m. 76)

2007 Değişiklikleri

- Genel seçimlerin dört yılda bir yapılacağı benimsendi (m. 77/I)
- Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi (m. 79, 101). Ayrıca cumhurbaşkanının en fazla iki defa seçilebileceği ve görev süresinin beş yıl olduğu, cumhurbaşkanı aday göstermede 20 milletvekilinin veya %10’luk barajı aşan partilerin ortak aday gösterebilmesi yeterli sayıldı. (m. 101).
- Cumhurbaşkanının seçimiyle ilgili bazı esaslar kabul edilerek, seçimle ilgili hususların kanunla düzenleneceği belirtilmiş (m. 102).
- Meclisin bütün iş ve işlemlerinde (TBMM’nin yapacağı seçimler dahil) 184 milletvekili ile toplanması kuralı getirildi. (m. 96/I).

2010 Değişiklikleri

1. 1982 Anayasasının ilk halinde Anayasa Mahkemesine TBMM tarafından üye seçilmesine son verilmişti. Ancak 2010 yılı değişikliği ile Anayasa Mahkemesinin 3 üyesi TBMM tarafından seçilmesi sistemi benimsenmiştir.
2. Kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliğin yaşama geçmesini sağlamak amacıyla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. (Kadınlar lehine pozitif ayrımcılık hükmü)
3. Çocuklar, yaşlılar, özürllü, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.
4. Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar.
5. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.
6. *Vatan-daşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir.*
7. Her çocuk, ko-runma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açık-ça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğ-rudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.
8. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.
9. Aynı iş kolunda birden fazla sendikaya üye olunamayacağına ilişkin hüküm 2010 Değişikliği ile kaldırılmış ve aynı iş kolundan birden fazla sendikaya üye olabilme imkanı getirilmiştir.
10. Memurlar ve diğer kamu görevlileri, *toplu sözleşme* yapma hakkına sahip hale getirildi.
11. Toplu sözleşme yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde taraflar Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurabilir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir.
12. Toplu sözleşme hakkının kapsamı, istisnaları, toplu sözleşmeden yararlanacaklar, toplu sözleşmenin yapılma şekli, usulü ve yürürlüğü, toplu sözleşme hükümlerinin emeklilere yansıtılması, Kamu Görevlileri Hakem Kurulunun teşkili, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar kanunla düzenlenir.
13. Grev esnasında greve katılan işçilerin ve sendikanın kasıtlı veya kusurlu hareketleri sonucu, grev uygulanan işyerinde sebep oldukları maddi zararlardan sendikanın sorumlu olacağına dair hüküm 2010 Değişikliği ile kaldırılmıştır.
14. Siyasi amaçlı grev ve lokavt, dayanışma grevi ve lokavt, genel grev ve lokavt, işyeri işgali, işi yavaşlatma, verimi düşürme ve diğer direnişlerin yapılmasını yasaklayan hüküm 2010 Değişikliği ile kaldırılmıştır.
15. Bilgi edinme hakkı Anayasaya girmiştir. Ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak Kamu Denetçiliği Kurumu kurulmuş ve bu kuruma idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri incelemek görevi verilmiştir.
16. Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir.
17. Siyasi partinin kapatılmasına ilişkin dava sonucunda Anayasa Mahkemesinin kapatmaya söz eylem ve davranışlarıyla sebep olan vekillerle ilgili kararını resmi gazetede yayımlandığı gün TBMM başkanlığı durumu meclise sunar ve bilgi verip gereğini yapacağına ilişkin hüküm 2010 Anayasa Değişikliği ile kaldırılmıştır. 2010 Anayasa

değişikliği ile birlikte, partisin temelli kapatılmasına neden olma hali milletvekilliğinin düşüren bir sebep değildir.

18. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki yıldır, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi ise o yasama döneminin sonuna kadar devam eder.

19. Cumhurbaşkanı na HSYK'nın 4 Asıl üyesini seçmek yetkisi verildi.

20. Anayasa Mahkemesi Anayasa Değişikliklerinde İPTAL KARARI İÇİN toplantıya katılanların 2/3 ünün çoğunluğu ile (2010 Değişikliği) karar vermesi gerekir

21. Adalet hizmetleri ile savcıların idarî görevleri yönünden (adli görevleri yönünden değil) Adalet Bakanlığınca denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

22. Askeri Yargı Anayasa anlamda yeniden düzenlendi.

“Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler; asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar ile bunların asker kişiler aleyhine veya askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidir.

Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halde adliye mahkemelerinde görülür.

Savaş hali haricinde, asker olmayan kişiler askerî mahkemelerde yargılanamaz.

Askerî mahkemelerin savaş halinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; kuruluşları ve gerektiğinde bu mahkemelerde adli yargı hâkim ve savcılarının görevlendirilmeleri kanunla düzenlenir.

Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin görevli buldukları komutanlıkla ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.” hükümleri getirildi.

23. Anayasa Mahkemesi 17 üyeli hale getirildi ve yedek üyelik kaldırıldı.

24. TBMM'nin Anayasa Mahkemesine 3 üye seçmesi getirildi.

Cumhurbaşkanı tarafından, Anayasa Mahkemesine, en az 5 yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından üye seçme yetkisi getirildi.

25. Anayasa Mahkemesi üyelerinin 12 yıl için seçileceği ve bir kimsenin iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemeyeceği hükümleri getirildi.

26. Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlı olduğu hükümü getirildi.

27. Görevleriyle ilgili suçlardan dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar hüküm getirildi.

28. Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az oniki üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır.

Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir.

Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır.

Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır. 2010 öncesi 3/5 çoğunluk aranıyordu.

29. Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, 45 yaşını doldurulmuş olması kaydıyla (2010 değişikliğinden önce 40 yaş idi)

30. Sadece siyasi parti kapatma davalarında ve Yüce Divan sıfatıyla bakılan davalarda, Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre yargılamanın yenilenmesi istenebilir.

31. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, Anayasa Mahkemesinin siyasî parti kapatma veya Yüce Divan sıfatıyla verdiği bir karar hakkında yeniden yargılama yapma zorunluluğu getirildi.

32. Sadece Yüce Divan yargılamasına özgü olarak, Anayasa Mahkemesi kararına karşı yeniden inceleme talebinde bulunulabileceği hükmü getirildi.

33. "Yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilemez." Hükmü getirildi.

34. Uyarma ve kınama cezalarına karşı yargı yolunun kapatılabileceğine ilişkin hüküm 2010 yılında kaldırılmış ve bu hükmün yerine "Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılmaz." hükmü getirilmiştir.

2011 Değişikliği

Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir. **Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz.**